

P. DE ZEEUW JGZN

DE SCHOUT VAN SOLOTHURN

N. V. W. D. MEINEMA ◀ DELFT

DE SCHOUT VAN SOLOTHURN

„Spaar de burgers,” hijgde Wengi, „of schiet mij eerst neer!” (zie blz. 68)

DE SCHOUT VAN SOLOTHURN

'n Verhaal uit de tijd van de Hervorming in Zwitserland

DOOR

P. DE ZEEUW JGZ.N.

GEÏLLUSTREERD DOOR MENNO

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP W. D. MEINEMA — DELFT

Dit is een geheel op zichzelf staand verhaal, doch het sluit aan bij het vroeger verschenen boek: „De Schrijnwerker van Zürich”, een verhaal uit het leven van Ulrich Zwingli, eveneens verschenen bij de N.V. W. D. Meinema te Delft.

1.

De kast van dominee Zwingli

Er stapte een marskramer de werkplaats van Rudi Gallmann te Zürich binnen.

Er stapte een marskramer de werkplaats van Rudi Gallman te Zürich binnen

Hans een jongen van vijftien jaar, zag hem het eerst. Hij hielp zijn vader als knecht. Eerder deed Werner dit. Doch het was gebleken dat Werner een verrader was en in de slag bij Kappel, waarin Ulrich Zwingli sneuvelde, had de kluizenaar Klaus Nienhaus, aan dit verradersleven een einde gemaakt *).

*) Zie: De Schrijnwerker van Zürich.

„Wat zou die snuiter hier moeten doen?” dacht Hans, „hij kan toch wel begrijpen, dat een schrijnwerker *) de prulletjes niet nodig heeft, die hij in zijn mars heeft.”

Doch vóór Hans iets zeggen kon, had de koopman door een luid „goededag samen”, gemaakt dat Gallman zich omdraaide en de marskramer ontdekte.

„Ook goede morgen,” zei hij vriendelijk „waarmee kan ik je van dienst zijn?”

„Dat is niet zo één twee drie te zeggen, meester,” lachte de marskramer. „Ik ben gewoon kalmpjes aan te doen met mijn zaken en eerst maar eens te gaan zitten.” Dit zeggend trok hij een schraag naar zich toe, zette z'n mars op de grond en nam toen plaats op zijn ongemakkelijke zetel.

Rudi wierp zijn beitel neer, waarmee hij bezig was te werken en ging op zijn werkbank zitten.

„Je hebt zeker een verre reis achter de rug?” informeerde de schrijnwerker, „ik kan tenminste niet denken, dat ik je ken.”

„Dat klopt, ik kom helemaal uit het Aardal, uit Solothurn, en in Zürich ben ik nog niet eerder geweest, ofschoon ik al heel wat afgereisd heb. Meestal trek ik naar Bazel en Bern, maar na wat hier verleden jaar is gebeurd **), wilde ik graag eens in Zürich kijken.”

„Wat bedoel je?” vroeg Gallman kort.

„Nou ja, jullie hebben hier toch oorlog gehad?”

„Je bedoelt de slag bij Kappel? Ja, die hebben we gehad en hij is treurig genoeg afgelopen. Je zult gehoord hebben, dat Zwingli in die slag om het leven is gekomen.”

„Ja dat weet ik en de gevolgen zijn al goed merkbaar, tenminste bij ons in Solothurn.”

„Hoe bedoel je dat?”

„Wel, nu de Zwitsers de strijd verloren hebben, be-

---

*) Schrijn: oud woord voor kast. Een schrijnwerker was een meubelmaker.

***) Zie: De Schrijnwerker van Zürich.

ginnen de Rooms en het hoofd op te steken en het ziet er daar voor de Hervormden niet mooi uit."

„Hoe heet je eigenlijk?" informeerde Gallman.

„Ik heet Peter Limmel en vóór ik verder praat, zou ik graag willen weten of je tot de onzen behoort, schrijnwerker."

„Vader is in de slag bij Kappel gewond, toen hij dominee Zwingli wilde helpen. Nu weet u wel hoe laat het is!" flapte Hans er uit.

„Houd je mond Hans!" gebod Rudi, „als grote mensen met elkaar praten, moeten kleine jongens zwijgen, dat weet je best!"

Hans keek maar sip en de marskramer nam het gauw voor hem op. „Zo heel klein is hij toch niet meer, vader," zei hij lachend, „hij helpt je al heel aardig en ik ben blij, dat hij me zo vlug heeft ingelicht, want nu weet ik, dat we broeders zijn!"

„Van harte welkom Limmel," zei de schrijnwerker, terwijl hij Peter de hand toestak. „Hans loop jij eens even naar de keuken en vraag of moeder vanmiddag op een gast wil rekenen."

„Maar kerel!" protesteerde de koopman, „ik zal mijn boodschap doen en dan ga ik gauw weer verder. Het was niet mijn bedoeling je tot last te zijn."

„'n Vrolijke gast, is niemand tot last," lachte Gallman. „Hans vooruit jongen, Peter Limmel blijft vanmiddag bij ons eten."

„Nou als je dan zó gastvrij bent, maak ik er graag gebruik van, dat begrijp je."

„Had je werkelijk een boodschap?"

„Een boodschap, nou ja. Kijk de zaak zit zo: onze schout Nikolaas Wengi is goed Rooms, maar door en door eerlijk. Ik praat vaak met hem. Onlangs vroeg hij mij of ik op mijn tochten niet eens wilde uitzien naar een mooie oude boekenkast. „Jij komt overal," zei hij, „allicht ontdek jij er hier of daar een. Probeer die dan voor me te

kopen. Neen, neen je hoeft geen nieuwe voor hem te maken," weerde Limmel een vraag van Rudi af. „Toen ik zag dat hier een schrijnwerker woonde, dacht ik: kom laat ik hier eens even voor Wengi naar een kast informeren. 't Heeft geen haast; je kijkt maar eens rustig uit, misschien vind je wel iets en dan hoort de schout het wel."

Rudi dacht meteen aan de kast van dominee Zwingli. Nu de goede man gesneuveld was, wilde zijn vrouw de kast, die haar man van Ludwig Schönbach geërfd had, misschien wel verkopen. Hij zou het haar vandaag of morgen eens vragen.

„'t Kan best zijn, dat ik de schout aan een goede kast kan helpen, Limmel," zei hij tot de marskramer, „maar ik vind, dat jij daar maar ongelukkig zit op die schraag, ga je mee naar binnen? De vrouw zal zo dadelijk het eten wel gereed hebben. Hans, jij past zo lang op de zaak."

De mannen gingen naar binnen, waar moeder Barbara al druk bezig was met de voorbereidingen voor het middagmaal.

„Zo, zo, is jullie schout Rooms?" begon Rudi toen ze allebei gezeten waren. „Dat is jammer!"

„Och dat weet ik nog niet. Hij is een door en door goed man en hij haat alle vervolging. Nee, van hem hebben we geen last. De rekel, waarvan we in Solothurn veel last hebben is pater Anselmus. Hij kan het niet dulden, dat onze kleine gemeente zich uitbreidt en aldoor zit hij Wengi maar aan te sporen de Hervormden uit Solothurn te verdrijven."

„Da's ook wat moois!"

„Ja, maar je moet rekenen, dat de Roomsens bij ons ver in de meerderheid zijn. En nu jullie hier in Zürich de strijd verloren hebben, beginnen ze overal in Zwitserland veel praats te krijgen."

„Ja dat was te verwachten."

„Je hebt toch wel eens van de Katholieke Liga gehoord?"

Je bedoelt dat verbond van vijf kantons, die in meerderheid Rooms zijn? Nou of ik daarvan gehoord heb."

„Welnu" vertelde Peter, „die Liga heeft ons in Solothurn voor de keus gezet: of onze Hervormde godsdienst afschaffen en weer Rooms worden of een som van 800 kronen betalen. Voor dat bedrag mochten wij dan blijven, die we zijn."

„En hebben jullie dat gedaan?"

„'t Is een gruwelijk onrecht, dat snap je, maar de Schout heeft al zijn best gedaan, om de Gereformeerden er toe over te halen. Ze moesten om der lieven vrede wil, die som geld maar betalen. Zelf schonk hij daarvoor een belangrijk bedrag. En toen hebben we het hoofd maar in de schoot gelegd en nu zijn we bezig de achthonderd kronen bij elkaar te brengen. 't Valt niet mee, want onze Gemeente is arm. Maar goed, het geld komt wel bij elkaar en zal betaald worden!"

„Zo dus nu hebben jullie dan toch je vrijheid?"

„Ja, dat dacht je maar. Anselmus zit aldoor te stoken. Hij zal niet rusten vóór we uit Solothurn verdreven zijn!"

„'n Mooie boel daar bij jullie!" zei Rudi.

„Zeg dat wel, het wordt een verschrikkelijke toestand. Als Anselmus zijn zin krijgt, ziet het er voor de Hervormden niet zo best uit."

„Wil je wel geloven," zei Gallman, „dat ik graag eens in Solothurn zou kijken? Ik zou zelf wel eens willen zien, wat daar eigenlijk aan de hand is. Dat wordt bij jullie vast vechten!"

„Daar loopt het op uit!" meende ook Limmel. „Maar ik weet goed raad: Als jij een kast voor onze schout hebt gevonden, kom je hem dat zelf vertellen. Je kunt je dan persoonlijk overtuigen van de toestand bij ons!"

Hans, die heimelijk binnengekomen was, had aandachtig geluisterd. Solothurn, helemaal in het Aardal, dat leek hem.

„Mag ik dan met U mee, Vader?" vroeg hij.

Maar voor Rudi daarop kon antwoorden, nam Moeder Barbara het woord: „Ik hoop van harte, dat jij wijzer zult zijn Rudi,” zei ze. „Je hebt nu toch genoeg gevochten, zou ik denken. En wat schiet je er mee op? Geen zier! 't Wordt alleen maar erger. Zwingli is gesneuveld en jij werd gewond en nu wij het verloren hebben gaan de Rooms en de baas spelen. Allemaal een gevolg van het geweld, dat jullie gebruiken. Ik ben het goed eens met die ouwe Ludwig Schönbach. Die heeft op zijn sterfbed dominee Zwingli zo ernstig gewaarschuwd, vooral niet te gaan vechten. Maar ja, hij deed het wel en je weet de gevolgen.”

Peter Limmel had met belangstelling naar het lange relaas van Barbara zitten luisteren.

„Is dat allemaal zo, Gallman?” vroeg hij.

„Ja zeker, dat is waar,” zeide de schrijnwerker.

„Toe vertel me er eens meer van!” verzocht hij.

En Rudi Gallman vertelde de droevige geschiedenis van de oorlog, die de Zwitsers hadden gevoerd en verloren.

Ze zaten die middag heel lang aan tafel en het was al laat voordat Limmel over vertrekken begon te spreken.

De schrijnwerker had zijn vrouw weer tot bedaren weten te brengen. Hij had haar verzekerd, dat hij niet naar Solothurn ging om te vechten, maar om een kast te verkopen. Daarmee was ze wel tevreden geweest, maar in haar hart vertrouwde ze het zaakje toch niet. Ze kende haar man te goed. Als de vrijheid van geweten werd aangetaast, stond hij dadelijk in vuur en vlam.

Limmel hing zijn mars op de rug en nam hartelijk afscheid. Hij bedankte voor het heerlijke maal en hij zei tot Rudi: „Nu vriend Gallman, we zullen maar zeggen: Tot ziens in Solothurn. Je zult er welkom zijn, reken daar maar op!”

Ineens sprong Hans op en liep naar het hoekvenster, om naar buiten te kijken. Wat hij daar zag, was de moeite wel waard. Nog nooit had hij zoiets gezien. Daar trok door de straat een lange stoet zingende meisjes, met ruike en bloemkransen in de hand. Dat zingen had Hans' aandacht getrokken en nieuwsgierig om te weten wat dat was, liep hij naar het hoekvenster.

„O vader, kijk eens, wat mooi!” riep hij „wat zou dat betekenen?”

Rudi Gallman liep nu ook naar het raam, gevolgd door de Schout van Solothurn.

Vader en zoon waren de gasten van de schout. Kort nadat Peter Limmel vertrokken was, had Gallman een bezoek gebracht bij Mevrouw Zwingli, om over de kast te praten. Hij deed dit niet zo zeer, om de schout spoedig aan een kast te helpen, als wel, om een reisje te kunnen maken naar Solothurn. De marskramer had hem nieuwsgierig gemaakt. Daarom wilde hij zo gauw mogelijk naar Solothurn, om met eigen ogen te kunnen zien, hoe het daar gesteld was.

Mevrouw Zwingli wilde de kast wel verkopen. Ze had er niets aan en het geld, dat ze opbracht, kon ze heel goed gebruiken.

Mooi zo, nu was de schrijnwerker klaar. Hij had nu een goede reden, om de grote reis te maken. Maar zijn vrouw en zijn dochttertje Lize hadden er niets mee op, dat hij zo'n grote reis ging maken. En toen Rudi zei, dat Hans met hem meemocht werd het er niet beter op. Maar eindelijk had Barbara dan toch toegegeven. Rudi had beslist moeten beloven, dat hij niet mee zou doen, als het daar op een vechten ging uitlopen en met die belofte had zij zich tevreden gesteld. Het was een lange reis van Zürich naar Solothurn, — tachtig kilometer maar even —

doch de mensen waren in die tijd het lopen wel gewoon. Vol moed waren ze dan ook op pad gegaan.

In het prachtige huis van Nikolaas Wengi, de schout van Solothurn, waren ze hartelijk welkom geweest. Het gesprek kwam direct op de kast. Rudi had een tekening ervan meegebracht en Wengi was heel gauw besloten die kast te kopen, vooral ook, omdat de prijs hem meeviel.

Terwijl de heren druk over de kast zaten te praten, had Hans eensklaps dat gezang gehoord en was nieuwsgierig naar het hoekvenster gelopen.

„Weet je niet wat dat betekent?” vroeg Wengi. „Kijk 't is vandaag de dag van de heilige Magdalena *) en op die dag gaan de meisjes van onze stad naar het rotsdal Sint Verena. In een grot, in dat dal staat het beeld van de heilige en daar gaan ze op haar naamdag elk jaar bloemruikers en kransen brengen. „Vind je het mooi, Hans?”

Hans knikte maar eens. Hij durfde er niet zo enthousiast over te zijn, want hij begreep best, dat vader het maar een Rooms gedoe zou vinden.

De schrijnwerker zei niets en de schout vervolgde: „Kijk, zie je dat meisje, dat daar heel vooraan loopt? Dat is Hedwig, mijn dochttertje. Ik heb maar één kind en sedert haar moeder gestorven is, is zij alles wat ik heb. Je begrijpt, hoe gek ik met haar ben.”

Dit laatste was bedoeld voor Rudi en Gallman knikte maar eens ten teken, dat hij het begreep.

„Zie je ze goed Hans? Kijk ze heeft een zilveren kroontje in het haar en ze draagt een prachtige krans, die ze straks in de grot moet neerleggen voor het beeld van de heilige Magdalena.”

„Ik beschouw dat als afgoderij, heer schout,” zei Rudi somber.

„O jongens,” dacht Hans, „daar hebben we het nu al. Had vader zijn mond toch gehouden. Nu zal de schout

*) 24 Juli.

kwaad op hem worden en dan zal hij ons zeker wegsturen."

Maar dat viel mee.

„Och Gallman," zei Wengi vriendelijk, „je moet dat niet zo zwaar opnemen, man. Geef die meisjes eens een vrolijke dag. Ze zingen graag en ze versieren zich graag met bloemen. En als ze met die bloemen een heilige gaan versieren, zie ik daar heus geen kwaad in."

„Best mogelijk, heer schout, maar ik zie daar wel kwaad in. De Here Jezus is de Heiland, en alle eer komt alleen Hem toe!"

Hè, die vader ook, als hij nu zijn mond maar hield!

Geboeid staarde Hans naar het kleurige tafereel, daar in de straat. Langzaam trok de stoet verder tot ze eindelijk een hoek omging en voor zijn oog verdween.

„De Heiland heeft voor al onze zonden volkomen volstaan, heer schout!" ging de schrijnwerker verder „daar behoeft niets van ons meer bij. En Magdalena kan ons daarbij ook niet helpen. Zij is zelf een groot zondares geweest en . . ."

„Weet ik wel, weet ik wel," suste de schout, „maar ik vind dat je die kinderen een pretje moet gunnen."

„Een pretje is best, maar 't moet geen afgoderij zijn!" klonk opeens een forse stem.

Verschrikt keek Hans om.

Daar stond een forse kerel in de kamer, die blijkbaar ongemerkt was binnengekomen en het laatste stuk van het gesprek had gehoord.

„Wel bij alle heiligen!" lachte de schout, „daar heb je hem ook. Nu Gallman, ik feliciteer je, man. Je krijgt versterking en ik kan nu wel afbinden. Feller Protestant dan Doctor Ulrich kun je in heel Solothurn niet vinden. Maar laat ik de heren even aan elkaar voorstellen. Dit is mijn vriend Ulrich, doctor in de wijsbegeerte en daar heb je Hans Gallman, schrijnwerker te Zürich. Hij is een dikke vriend van Zwingli geweest, laat ik er dat maar vast bij zeggen, dan weet jij wel, hoe laat het is!"

„Van Zwingli, die vermoord is!” zei Ulrich scherp.

„Tut, tut, is dat niet wat hard gezegd?” vroeg Wengi.
„Ik meen dat hij gesneuveld is. Wat doet een dominee ook in de oorlog. Daarvoor zijn immers de soldaten?”

„En toch heeft Dr. Ulrich gelijk, heer schout,” zei Gallman. „Zwingli is werkelijk vermoord. Ik ben er bij geweest, maar kon het helaas niet verhinderen, omdat ik zelf gewond was.”

De schrijnwerker vertelde nu uitvoerig, wat hij in de slag bij Kappel had meegemaakt en de beide mannen luisterden met aandacht. Maar Hans niet. Hij kende dat verhaal al zolang en hij had het vader al zo vaak horen vertellen, dat hij er geen belang meer in stelde. Hij keek maar door het raam, naar wat er op de straat gebeurde, dat was veel leuker.

De drie mannen zaten intussen te redeneren. Ulrich vooral was heel fel en zo nu en dan moest de schout hem wat kalmeren.

Lachend zei hij tegen Rudi: „Zou je nu wel geloven, dat die felle Ulrich een van mijn beste vrienden is? Moet je toch eens horen hoe hij te keer gaat!”

„Dat is geen wonder!” verklaarde Ulrich, „jij weet even goed als ik Nikolaas, dat het pater Anselmus er om te doen is, ons uit Solothurn te verdrijven. Dat noem ik schandelijk. Wij zijn even goed burgers van deze stad als hij, en wij hebben de vrijheid om God te dienen, zoals wij menen, dat het behoort. We moeten er nog een handvol geld voor betalen ook! Maar ik verzeker je Wengi, we laten ons zó niet behandelen. We zullen voor ons recht vechten, reken daar maar op!”

„Ik hoop niet, dat het ooit zover komt,” zei de schout. „Foei, ik moet er niet aan denken, dat burgers van dezelfde stad en van hetzelfde land elkander op leven en dood gaan bevechten. Dat lijkt toch naar niets!”

„Ben ik goed met u eens,” zei Gallman, „maar de oorzaak ligt bij de Roomsens. Die willen ons dwingen de ze-

geningen van de Hervorming weer prijs te geven. En dat doen we nooit, heer schout, dan vechten we ons liever dood!"

„Goeie praat!" viel Ulrich hem bij.

„Hoor eens hier vrienden, ik ben maar een eenvoudige schout. Over al die kerklijke kwesties kan ik niet oordelen. Dat moeten de geleerden maar uitmaken. Wat ik te doen heb, is de vrede te bewaren in de stad en daar heb ik het heus al druk genoeg mee."

„En de vrijheid van de Hervormden?" vroeg Ulrich.

„Die zal ik verdedigen zo goed ik kan!" beloofde de schout.

„Dat is prachtig van je Nikolaas, ik had ook niet anders van je verwacht. De mensen zijn bezig de grote som geld bijeen te brengen, die de raad heeft geëist en het zal hun nog lukken ook, ofschoon het voor velen een zwaar offer betekent. Maar als die som betaald is, willen we ook waar voor ons geld, dat begrijp je."

„Daar hebben jullie volkomen gelijk in. Kom, geef me de hand. We zijn vrienden en we blijven het, al zijn we het dan op het stuk van de Kerk niet eens," zei de schout vriendelijk.

Maar op dit ogenblik werd er aan de deur getikt. Hans keek om en hij zag een geestelijke binnen komen, die alles behalve vriendelijk keek.

„Welkom pater Anselmus," zei de schout, terwijl hij hem de hand gaf. „Mag ik je mijn beste vriend Dr. Ulrich voorstellen?"

„Ik ken hem," zei Anselmus zonder Ulrich een hand te geven.

„En dit is Rudi Gallman," ging de schout verder, „hij is schrijnwerker in Zürich en hij zal er voor zorgen, dat ik een mooie kast krijg voor mijn boeken. Dat zal een kast zijn, die nog heeft toebehoord aan Zwingli, 'n historisch stuk dus!"

Anselmus deed net alsof er geen Gallman in de kamer

was. Hij keek heel kwaad en de schout vreesde, dat er een uitbarsting zou komen.

„Hans,” zei hij, „loop maar door naar de keuken en zeg tegen Walter de knecht, dat hij met jou naar de grot moet gaan. Je kunt dan eens wat zien van het bloemenfeest!”

Hans huppelde de kamer uit, blij dat hij niet langer bij de gesprekken van die grote mensen behoefde te blijven. Vijf minuten later was hij al met Walter op weg naar de Verena-grot.

Nauwelijks had de jongen de kamer verlaten of de gevreesde uitbarsting kwam.

„Wat ben jij eigenlijk voor een kerel Wengi?” vroeg Anselmus. „Je noemt een van de felste ketters uit de stad je beste vriend en je bent bezig een kast te kopen van de aartsketter Zwingli.”

„Ik ben een goed zoon van de Roomse Kerk,” zei Wengi vriendelijk, „dat weet je best?”

„Dat heb ik me altijd wijsgemaakt, maar ik zie het nu wel anders!”

„Hoe zo?”

„Door je vriendschap met ketters! Dat komt niet te pas. Ik zeg je, die ketters moeten er uit en Solothurn moet een Roomse stad worden. En daaraan moet jij als onze schout, meehelpen.”

„Dat ben ik niet van plan! Als de Hervormden hier met een grote som hun vrijheid kopen, ben ik verplicht er voor te zorgen, dat ze die vrijheid ook houden. Recht is recht, pater Anselmus en in een vrije stad hoort geen vervolging thuis.”

Rudi luisterde gespannen.

Hij vond die schout een flinke vent. Hij mocht dan Rooms zijn, maar hij was in elk geval een eerlijke Roomse.

En hij begreep uit alles wat Anselmus zeide, heel goed, dat het er voor de Hervormden in Solothurn niet te best uitzag. Peter Limmel had heus niet te veel verteld. Hij

had gedacht, dat die man overdreef, maar nu kon hij er zich zelf van overtuigen, dat hij de waarheid had gesproken.

„Het is ver met je gekomen, Wengi,” hoorde hij nu Anselmus zeggen. „Jij praat over de vrijheid van de ketters, alsof dat de gewoonste zaak der wereld is. Maar op die weg der vrijheid, die jij bewandelt, raak je hoe langer hoe verder van de moederkerk verwijderd, als je dat maar weet. Als de raad de ketters de vrijheid geeft,” ging de pater voort, „kan het gif van de ketterij ongehinderd voortwoekeren in onze stad! Maar dat zal niet gebeuren. Jij met al je goedhartigheid, je krijgt hier en daar al een naam, die je nog verdient ook!”

„Welke naam bedoel je?” vroeg de schout, terwijl hij een kleur kreeg.

„Je wordt een weifelaar genoemd,” beet de pater er uit, „omdat je niet rechts en niet links bent.”

„Dat laat mij koud broeder Anselmus. Ik doe, wat ik voor recht houd en ga recht door zee. Ik hoop een trouw zoon van de kerk te blijven en ik wil er voor waken, dat haar kleed niet bezoedeld wordt, door mensen, die in hun ijver voor de kerk de laagste streken uithalen. Zolang de Hervormden ordelijke burgers zijn en het recht aan hun zijde is, zolang staan ze onder mijn bescherming, begrijp dat goed! En nu geen woord meer! Je weet nu hoe ik er over denk!”

„Je zult van me horen schout Wengi!” zei Anselmus en verliet nijdig de kamer.

Een poosje bleef het stil; de drie mannen spraken geen woord.

Toen zei de schout: „Je hebt het gehoord Gallman. Ik word een weifelaar genoemd. Best, laten ze me zo noemen. Ik hoop dat de Heiland mij leren zal geduldig en rechtvaardig te zijn, zoals Hij zelf was. Hij heeft de Farizeërs en de schriftgeleerden bij zich vandaan gejaagd en zich over Maria Magdalena ontfermd!”

„Je zult van me horen, schout Wengi!” zei Anselmus
en verliet nijdig de kamer

„Daar ben ik het goed mee eens!” zei Rudi. „Heer schout, als alle Roomsers er over dachten zoals u, zou er heel wat minder strijd zijn, en volstrekt geen vervolging. Maar ik meen, dat u het in Solothurn nog kwaad genoeg zult krijgen!”

„Dat vrees ik ook Gallman, maar kijk eens, daar komen de kinderen thuis, laten we nu onze gesprekken maar staken!”

3. Het verhaal van de schout

Schout Wengi had de schrijnwerker uitgenodigd, om een paar dagen zijn gast te willen zijn. Het huis was groot genoeg; er was voor Rudi en Hans een ruime logeerkamer en Gallman had dit vriendelijke aanbod graag aangenomen. Hij had nu eenmaal de grote reis gemaakt, hij wilde er nu ook graag van genieten en eens wat meer vernemen over Solothurn en de Hervormden, die daar woonden.

Zo zaten ze die avond in de goed gemeubileerde huiskamer bij elkaar: de schout met Hedwig en Gallman met Hans. Er hingen enkele fraaie schilderijen aan de wand en de stoelen waren van zwaar eikenhout en versierd met leeuwenkoppen. Ze zaten rondom de grote schouw, waarin op deze mooie zomeravond natuurlijk geen vuur brandde. Het was maar voor de gezelligheid, dat zij zich daar rondom hadden neergezet. De schout en zijn gast dronken wijn en ook de beide kinderen kregen een glas en dronken mee.

„Lekker fris, maar erg onschuldig,” had Wengi verzekerd, toen Rudi bezwaar had, om Hans wijn te laten drinken. Thuis kreeg hij alleen maar karnemelk en bij hoge uitzondering een kroes dun bier.

„Maar vandaag is het feest,” zei de schout, „en daar hoort wijn bij, kom vertel eens Hans, heb je wat van het feest gezien?”

„’t Was bijna afgelopen vader toen Hans en Walter kwamen,” zei Hedwig voor haar beurt, „waarom kwamen ze dan ook zo laat?”

„Omdat ik zo laat op het idee kwam, kind. Nou Hans, hoe vond je het?”

„Prachtig, heer schout. Ik heb nog nooit zulke mooie bloemen gezien. Het beeld van Magdalena werd er bijna geheel onder bedolven.”

„Eigenlijk moest jij Sint Magdalena zeggen Hans!” verbeterde Hedwig, „maar het hindert niet hoor, want jij bent Hervormd en jullie hebben immers geen heiligen?”

„Ik denk het niet, wij vereren alleen de Here Jezus; de heiligen waren gewone mensen net als wij, niet waar vader?”

„Zeker Hans, wij kunnen het gelukkig stellen zonder de hulp van de heiligen.”

„Ho ho, beste schrijnwerker,” lachte de schout, „nu moeten jullie niet opnieuw beginnen. Me dunkt we hebben vandaag ons hart al genoeg opgehaald aan allerlei twistvragen. We zullen het nu eens over iets anders hebben. Zeg Hans, ben jij nog in de grot geweest?”

„'n Klein eindje, heer schout. Ik durfde niet verder, want ik was bang, dat ik er in zou verdwalen.”

„Dat had ook heel gemakkelijk gekund, is 't niet vader?” zei Hedwig nu, „want de grot is heel diep. Ik blijf ook altijd maar voorin. Er zouden misschien wel duizend mensen in kunnen, denkt u ook niet vader?”

„O heel gemakkelijk, 't is een geweldige ruimte en daarin heeft nu volgens de legende jarenlang een meisje gewoond, weten jullie dat?”

„Nee vader!” „Nee heer schout!” klinkt het tegelijk. „Wat was dat dan vader?”

„Wel de heilige Verena, neem me niet kwalijk Gallman, jij zou natuurlijk zeggen: Verena. Maar och ik ben dat zo gewoon. Nu goed dan, dat meisje heette Verena.”

„Wat deed dat kind nu toch in zo'n diepe grot vader?” wil Hedwig weten.

Maar voor de schout op deze vraag kan antwoorden, wordt er op de deur geklopt. Het is Walter, die binnen-

stapt. Hij komt de glazen nog eens vullen. Hedwig en Hans krijgen geen vol glas meer. Walter mag hun glazen half vol gieten.

Zodra de knecht weer vertrokken is, zegt de schout: „Ja kinderen, dat is een heel verhaal. Ik wil dat wel vertellen, maar misschien wenst onze gast dat niet en dan gaat het niet door, dat begrijpen jullie.”

Maar Gallman vindt het best. Hij zal zelf ook graag dat verhaal horen en zo zijn dus alle bezwaren uit de weg geruimd. Hans verheugt er zich op, dat hij nu een mooi verhaal over die grot, waar hij zelf in is geweest, zal horen. Kan hij thuis aan Lize vertellen.

„Verena,” zo begint de schout zijn verhaal, „Verena was een heel knap meisje. Ze woonde te Thebe in Egypte. Daar was ze geboren. Al vroeg leerde zij de Here Jezus liefhebben, want het Evangelie was al vroeg in Egypte bekend. Tot Verena's groot verdriet stierven haar ouders kort na elkaar en zij kwam toen in het huis van een oom, die Mauritius heette. Deze Mauritius was ook een christen, evenals Verena. Hij was de opperbevelhebber van het Thebaanse legioen, dat geheel uit christen-soldaten bestond.

Op zekere dag gaf de Romeinse keizer Maximus aan Mauritius bevel met zijn Thebaans legioen op te trekken tegen een opstandige stam in Gallië. Verena voelde er niets voor, om alleen in Thebe achter te blijven. Daarom trok zij met haar oom mee. Zij maakte zich verdienstelijk, door de soldaten aan te moedigen, ze te verplegen als ze ziek waren en met hen te bidden als ze moedeloos waren.

Toen het leger in Italië gekomen was, liet haar oom Verena achter onder de hoede van een vertrouwde vriend.

Ofschoon ze een rijk meisje was, althans niet voor haar brood behoefde te werken, dacht ze er niet over haar dagen in ledigheid door te brengen. Als haar oom terugkwam van zijn veldtocht, zou ze weer met hem naar Thebe terugkeren, maar zolang zij op hem moest wachten,

wilde zij haar tijd goed besteden. En dat deed ze voortreffelijk. Alle dagen ging ze er op uit, om armen en zieken op te zoeken. Ze hielp en ze troostte wat ze kon. Vooral zocht zij de christenen op, die zowel in Rome als in Mi-laan veel van vervolging te lijden hadden. Als nicht van de grote legeraanvoerder, werd zij ontzien, maar zij schaamde er zich niet voor, dat ze een christin was en waar zij maar kon, nam zij het op voor de vervolgd en verdrukten. Intussen had oom Mauritius de Galliërs met succes bestreden en keerde hij als overwinnaar naar Ita-lië terug. De tocht over de Alpen brachten zijn troepen er goed af en in de Po-vlakte dicht bij de stad Mantua sloeg het leger zijn tenten op.

Maar nu gebeurde er iets heel verschrikkelijks. Een koerier uit Rome bracht bevel van de keizer, dat het Thebaanse legioen in de vlakte bij Mantua offers moest brengen aan de goden, om van hen verdere voorspoed op hun wapens af te smeken. Mauritius las dit bevel aan zijn troepen voor, maar hij deelde al direct mee, dat hij er niet aan dacht, dit bevel op te volgen. Hij vroeg of de soldaten aan de goden wilden offeren. Niemand dacht er over dat te doen. Zij hadden geleerd, dat een afgod niets is in deze wereld, dat alleen Christus de Here is en zij wilde hun Here trouw blijven, zelfs al zou dit hun leven kosten.

Met deze boodschap kon de koerier weer naar Rome terug. Keizer Maximus was woedend, toen hij hoorde, dat het Thebaanse legioen zijn bevel durfde trotseren.

Hij zond een afdeling soldaten naar Mantua met het bevel, om ieder die in zijn ongehoorzaamheid volhardde te doden. Vooraf moest men hun de vriendschap des keizers beloven, indien zij berouw toonden en toch aan het heidense gebruik wilden deelnemen.

Allerlei mooie aanbiedingen werden hun gedaan en allerlei martelingen werden in het vooruitzicht gesteld, indien zij bleven weigeren. Doch geen bedreigingen en

geen schone beloften waren in staat de kloeke soldaten tot andere gedachten te brengen.

Keizer Maximus was woedend, toen hij hoorde, dat het Thebaanse legioen zijn bevel durfde trotseren

Toen werd het bevel van de keizer uitgevoerd en één voor één werden de mannen, die zo dapper voor de keizer hadden gestreden, neergesabeld. Zelfs hun moedige bevelhebber Mauritius ontkwam niet aan dit lot. Ook hij werd gedood.

Het vonnis was reeds aan hem voltrokken, toen Verena de vlakte van Mantua bereikte. Zodra zij in Milaan hoorde, wat er te Mantua gebeurde, was zij er heen gesneld. In deze uiterste nood, wilde zij bij haar oom zijn. Helaas, zij kwam te laat. Mauritius was reeds terechtgesteld, evenals het grootste deel van zijn legioen.

Met een klein getal overgeschoten soldaten, die zij tot de vlucht aanspoorde, trok zij de Po-vlakte door en de Alpen over, naar Zwitserland. Op die tocht kwamen er heel veel van vermoeienis en ellende om het leven. Anderen werden door de vervolgende vijand achterhaald en gedood.

De twee laatste soldaten van het Thebaanse legioen waren Ursus en Victor. Zij wisten met Verena Solothurn te bereiken. Maar ook hier werden ze niet met rust gelaten. Na enige tijd werden ze gevangen genomen, gemarteld en gedood. Verena was getuige van hun heldhaftige dood. Tot het laatste ogenblik toe vuurde het meisje de soldaten aan om hun geloof in de Heiland niet te verloochenen. Dit deden ze dan ook niet, maar ze stierven als christenen.

Toen deze twee laatsten van het Thebaanse legioen dood waren, was er bij Verena de moed uit. Ze dwaalde door het rotsdal buiten de stad en ging wonen in de grot, waarin jullie vandaag geweest zijn. Daarom heet die grot nu nog: de grot van St. Verena.

Ze leefde daar als een vrouwelijke kluisenaar. Ze bracht haar tijd door met spinnen en weven en van de opbrengst daarvan leefde zij. Ze was in die grot echter zelden alleen. Ieder, die verdriet had of in nood verkeerde, ging naar Verena en vond daar troost en bemoediging. Heel veel zieken heeft zij verpleegd en altijd sprak zij van de Heiland, die de zonden vergeeft en ons redden kan van dood en graf. Heel veel mensen heeft zij op deze manier de weg naar de hemel gewezen.

En dat is nu het verhaal van de heilige Verena. Nu weten jullie precies, waarom die grot zo heet!"

Dat was het verhaal van de schout.

Gallman moest zeggen, dat hij het heel mooi vond. Hij had met grote aandacht zitten luisteren. Ook Hedwig en Hans vonden het verhaal heel mooi.

„Ik vind het zo fijn vader, dat ik nu vandaag in die-

zelfde grot ben geweest, waarin de hei . . . „waarin Verena heeft gewoond. Dat zal ik moeder en Lize vertellen, als we weer thuis zijn,” nam Hans zich voor.

Maar onder het vertellen had de tijd niet stil gestaan. Het was al laat geworden.

„Kinderen,” zei de schout, „het is hoog tijd voor jullie om naar bed te gaan. Jullie zult allebei wel heel moe zijn.” Hij klingelde met de tafelschel en toen Walter verscheen, zei hij, dat hij de kinderen naar bed moest brengen en daarna nog eens moest komen inschenken.

De beide mannen zaten nog langer dan een uur met elkaar te praten. Ze betreurden het allebei, dat er na de slag bij Kappel zoveel gebeurd was, dat feitelijk verkeerd was. „Het kan de wil van de Heiland niet zijn,” verzekerde de schout, „dat de christenen elkaar op leven en dood bevechten. Wij vergeten het grote gebod: God liefhebben bovenal en de naaste als onszelf.”

Gallman informeerde eens naar Dr. Ulrich. Hij was het goed eens geweest met hem en hij wilde graag iets over hem horen. De schout vertelde hem, dat Ulrich een paar jaar tevoren zijn vrouw was verloren. Hij bleef toen achter met drie kinderen: Kuno, Hildegard en Elizabeth. Dit laatste kind was nu twee jaar. Hij woonde aan de overzijde van de rivier de Aar in een huis, dat veel op een kasteel geleek. 'n Oude huishoudster Geertrude bestuurde het gezin. De man leidde nu een eenzaam leven en de schout hoopte, dat hij nog eens een goede vrouw zou vinden. „Maar ondanks al zijn verdriet hangt hij de Hervorming met alle felheid aan, dat heb je vanmorgen wel gehoord Gallman.”

„Ja zeker, dat is het juist, wat me zo in hem aantrekt.”

„Kan ik begrijpen; jij bent uit hetzelfde hout gesneden,” lachte Wengi. „Nu ik wens je welterusten. Wacht, ik zal je even je kamer wijzen, want ik bemerk, dat Walter al naar bed is.”

Hij nam een kandelaar van de tafel en lichtte zijn gast

voor de trap op naar boven. Hij bracht hem in de kamer, waar Hans al in een diepe slaap lag.

Een paar dagen later vertrok Gallman, met de belofte, zo spoedig mogelijk de kast van dominee Zwingli naar Solothurn te zullen brengen.

4. De schout zet de klok twee uur terug

Een groot aantal mensen verdringen zich in een oude schuur en staan opgewonden gesprekken met elkander te voeren. Het zijn de Protestanten van Solothurn, die hier bijeen zijn. Deze schuur is de plaats, waar zij hun godsdienstoefeningen houden, sinds de Roomsens hen uit hun kerk hebben verdreven.

Maar vandaag zijn ze hier niet bij elkaar voor een kerkdienst. 't Is trouwens ook geen Zondag, maar een dag midden in de week.

Peter Limmel, de marskramer, is druk in de weer. Hij loopt van het ene groepje naar het andere en als hij Dr. Ulrich ontmoet, vraagt hij of deze maar wil beginnen. Maar de geleerde man schudt het hoofd. „'t Is beter, dat jij dat doet Peter,” zegt hij, „een man uit het volk verstaan ze beter dan een geleerde. Heus doe jij het maar, doch probeer kalm te blijven.”

Dat zal voor Peter een hele toer worden — kalm blijven — want hij is een driftig kereltje.

Ergens uit een hoek van de schuur rolt hij een vat naar voren en daar klimt hij boven op. Zodoende is hij in staat de vergadering te overzien. Hij klapt een paar keer in de handen en dan wordt het stil. De mensen begrijpen, dat Limmel wat te vertellen heeft en ze zijn daar nieuwsgierig naar.

„Hervormden van Solothurn,” begint de marskramer,

„zouden jullie eerst eens links en rechts willen kijken of het wel allemaal broeders zijn, die hier aanwezig zijn. Vreemden hebben hier niets te maken. Wij hebben gewichtige dingen met elkaar te bespreken en daarvan heeft Pater Anselmus niets te weten!”

Hij zwijgt en ziet met genoegen, dat de aanwezigen zijn verzoek inwilligen. Het onderzoek verloopt gunstig: er is niemand in de schuur, die er niet behoort te zijn.

Dan begint Peter zijn toespraak te houden. Hij is geen redenaar, hij zegt de dingen precies zoals ze hem voor de mond komen, maar dat is geen bezwaar, de mensen begripen hem best. En daarom gaat het tenslotte.

„Gereformeerden van Solothurn,” begint hij. „We moeten eens met elkaar praten. Zoals het nu in onze stad gaat, kan het niet langer. De enige plaats, waar we onze kerkdiensten kunnen houden is deze oude schuur en ik meen dat we onze kerk weer moeten hebben. We zijn bezig een grote som geld bij elkaar te brengen, om daarmee onze vrijheid te kopen, maar dat is ook al fout. We moeten die vrijheid niet kopen, want we hebben die reeds. Pater Anselmus loopt onze Roomse medeburgers tegen ons op te hitsen! Onze kinderen kunnen zelfs niet ongemoeid over de straat lopen. Mensen, dat gaat zo niet langer! Daar moet een eind aan komen! We moeten onze tegenstanders de tanden laten zien!”

„Goed zo!” wordt er van verschillende kanten geroepen.

„Wat wil jij dan eigenlijk Peter Limmel?” wordt er door enkele mensen gevraagd.

„Dat zal ik jullie duidelijk zeggen,” is het antwoord. „We moeten het voorbeeld volgen van dominee Zwingli uit Zürich en eenvoudig met de wapens in de hand onze rechten afdwingen!”

„Bravo! bravo!” klinkt het uit verschillende hoeken van de schuur.

„De Raad van Solothurn moet eindelijk eens klare wijn

schenken!" gaat de marskramer verder. „Hij heeft het in zijn macht, om ons in onze rechten te herstellen en de schout hebben we op onze hand. Daarom wil ik jullie een voorstel doen. Wanneer wij vanmiddag om twaalf uur van de Raad niet de verzekering gekregen hebben, dat we vrij onze godsdienstoefeningen in de kerk mogen houden, gaan we met z'n allen naar het tuighuis, we breken het open en halen het geschut er uit. Daarmee gaan we naar de kerk en zullen om haar bezit vechten! Mannen van Solothurn, zó zou ik de zaak willen aanpakken. En nu vraag ik: hoe denken jullie daarover?"

Er breekt nu een geweldig lawaai los. Van alle kanten wordt er geroepen: „Goed zo Peter! Op ons kun je rekenen! Wij zullen die pater Anselmus mores leren!"

„Dan moeten we een boodschap naar schout Wengi sturen en hem verzoeken direct de kleine Raad bij elkaar te roepen en onze zaak te bespreken!"

Doch nu springt Dr. Ulrich naar voren. Hij duwt Limmel van de ton en gaat er zelf op staan. Het duurt heel even, voordat hij kans krijgt een woord te zeggen, want de vergadering is hopeloos verward. Maar eindelijk bedaren de mensen toch wat en dan kan de doctor zijn stem laten horen.

„Ik behoef jullie niet te zeggen, dat ik het goed eens ben met wat Peter Limmel heeft gezegd!" zo begint hij. „Maar ik moet dadelijk zeggen, dat ik zijn plan erg gevaarlijk vind. Wij vormen als Gereformeerden maar een klein groepje in onze stad. De Roomsens zijn ver in de meerderheid. Als het werkelijk op vechten zou aankomen, zouden zij de strijd zeker winnen. Misschien ten koste van veel bloed, maar ze zouden het toch winnen. En wat dan? Denkt eens aan Zwingli. Hij heeft het ook met geweld geprobeerd en jullie weten hoe dat is afgelopen. Gods Woord zegt ons: Niet door kracht of geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden!" Ik vind het plan dus goed, alleen maar als dreigement. Misschien zwicht de

Raad en dan hebben wij ons doel bereikt. Als jullie het goedvinden wil ik wel naar de schout gaan en hem onze plannen meedelen. Hij is mijn beste vriend en hij zal zeker alles in het werk stellen, om ons te helpen!"

Van alle kanten wordt geroepen, dat men het eens is met de woorden van Ulrich.

De marskramer is het er ook mee eens, maar hij onderstreept nog eens goed zijn voorstel: Als de klok twaalf uur slaat, de klok van de hoofdkerk en er is dan nog geen bevredigend antwoord van de Raad, dan gaat het er op los!

„We zijn dus tegen twaalf uur allen weer hier present, mannen!" zegt hij nog eens nadrukkelijk. En hiermee laat hij de vergadering gaan.

Het is een hoogst zenuwachtige en opgewonden Ulrich, die enkele minuten later bij schout Wengi de kamer binnen stormt.

„Nikolaas, ik kan ze niet langer tegenhouden!" roept hij, zodra hij de kamer is binnengestapt, „het is onmogelijk!"

„Mijn beste vriend, zeg eerst eens „goede morgen",” begint de schout, „ga dan zitten, hier heb je een gemakkelijke stoel en vertel me dan kalm, wat er eigenlijk aan de hand is. Je komt als een lawine mijn kamer binnenvallen. Wacht, eerst een glas wijn!" Hij belt en kort daarop brengt Walter de gevraagde wijn.

„Ziezo, en vertel nu eens welk onheil er dreigt," zegt de schout lachend, „en wie het zijn, die jij niet langer tegen kunt houden."

„De Gereformeerden, natuurlijk!"

„Zo zo, en wat willen die dan?"

„Dat zal ik je kort en bondig zeggen Nikolaas. Als de Raad van Solothurn niet vóór twaalf uur een besluit heeft genomen, waardoor aan de Gereformeerden een krachtige bescherming wordt verzekerd en aan pater Anselmus en zijn aanhang het ophitsen verboden wordt, gebeu-

ren er ongelukken. Mijn vrienden zijn woedend, Ze zullen het tuighuis openbreken en zich met de wapenen in de hand hun rechten verschaffen!"

„Maar Ulricht, dat wordt een bloedbad!"

„Zeker, dat zal het beslist worden, maar een besluit van de Raad kan dit voorkomen, daarom zou ik zeggen, roep die onmiddellijk bijeen en doe je best. Om twaalf uur moet de zaak beslist zijn."

„Uitstekend Ulrich, ik zal doen wat ik kan, maar doe jij me een plezier en spoor je mensen aan de vrede te bewaren. De burgers van onze stad moeten niet op elkaar gaan schieten, dat kan zeker Gods goedkeuring niet wegdragen!"

De beide mannen gaven elkaar de hand. Elk zou zijn best doen om de vrede te bewaren. In de hal zag Ulrich Hedwig. Hij vroeg haar of zij naar zijn kinderen wilde gaan, wanneer er die middag iets zou gebeuren in de stad. Ze waren thuis alleen in gezelschap van de oude Geertrui. Het was aardiger voor hen als Hedwig, die ze goed kenden, er ook was. Het meisje beloofde het en Dr. Ulrich spoedde zich weg.

Enkele ogenblikken later verliet ook de schout zijn woning. Hij begaf zich naar het stadhuis, waar hij de Raad bijeen zou zien te krijgen. Terwijl hij langs de hoofdkerk liep, keek hij omhoog en zag tot zijn schrik, dat de klok reeds bijna op elf uur stond.

„Verschrikkelijk," mompelde hij, „ik heb nog maar een uur de tijd. Dat loopt vast mis. Het is onmogelijk in zo korte tijd de zaak in orde te krijgen. De raadsleden moeten nog opgetrommeld worden. Neen, daar komt niets van terecht. Wat moet ik nu beginnen?"

Hij stond stil en keek nadenkend naar de klok boven zijn hoofd.

Opeens kreeg hij een goede gedachte.

Natuurlijk, dat was de oplossing.

Er waren weinig klokken in Solothurn; de mensen

regelden zich allen naar de klok in de toren van de hoofdkerk. Als die twaalf uur sloeg, dan wás het twaalf uur.

Op een drafje liep de schout naar de kosterswoning. Hij deed de deur open en liep naar binnen. Thomas, de koster, zat bij de tafel en sprong verschrikt op, toen hij daar zo onverwachts de schout voor zich zag staan.

„W . . . wat is er v . . . van uw dienst, heer schout?” hakte hij zenuwachtig.

„Niets bijzonders Thomas, je klok is niet in orde, weet je dat wel?”

„Nee heer schout, ik m . . . meende, ik d . . . dacht, ik h . . . heb ze gisteren nog . . . . .”

„Zeker, zeker! Jij hebt je best wel gedaan, maar die klok is een echte harddraver. Zij wil ons zeker ouder hebben dan we zijn. Zo dadelijk zal ze elf uur slaan, maar het is pas negen uur.”

„Dat be . . . bestaat niet h . . . heer schout!”

„Best mogelijk Thomas, maar ik zeg je dat het zo is. Je moet nu als de wind de toren in en de klok twee uur terugzetten. Heb je het begrepen Thomas? Het is van het grootste belang, dat dit onmiddellijk gebeurt!”

„Zeker h . . . heer schout, ik . . . ik ga al!”

Thomas greep de sleutel van de toren en holde weg. Heel voldaan over zijn prachtige oplossing wandelde Wengi verder. Juist toen hij de trap van het stadhuis opging, begon de klok te slaan. De schout stond stil en telde de slagen: „een, twee, drie, ... acht, negen!”

„In orde!” mompelde hij, „nu hebben we nog even tijd!”

Onmiddellijk werd de stadsbode uitgestuurd en een half uur later waren de leden van de Raad bij elkaar.

Wengi deelde de heren mee, waarom ze tot deze spoedvergadering waren bijeen geroepen. Hij verzekerde hen, dat de Gereformeerden het niet bij een dreigement zouden laten. Wanneer de Raad niet een gunstige beslissing nam, zou om twaalf uur de bom barsten en zou er in Solothurn

waarschijnlijk een vreselijk bloedbad worden aangericht. De schout was van oordeel, dat dit op alle manieren moest worden voorkomen. Als hij gedacht had, dat de Raad het maar dadelijk met hem eens zou zijn, had hij zich toch vergist. De leden waren voor het merendeel verbitterde Roomsens, die goed in de gaten hadden, dat zij de overgrote meerderheid vormden in de stad. Zij slingerden de schout allerlei verwijten naar het hoofd. Doch Wengi bleef de bedaardheid in persoon. Hij bleef er op hameren, dat de Raad verantwoordelijk was voor de rust in de stad en dat hij daarom de Gereformeerden enige beloften moest doen.

Het was al half twaalf geweest voor de vergadering gesloten werd. Buiten het stadhuis hadden zich heel veel mensen verzameld, die in spanning stonden te wachten op hetgeen de schout hun straks zou meedelen.

Eindelijk verscheen Nikolaas Wengi.

Ach, het was niet veel, wat hij voor de wachtenden meebracht. Hij kon hun de verzekering geven, dat de vrijheid van godsdienstoefening gewaarborgd zou blijven. Wanneer de Gereformeerden voorlopig nog in hun oude schuur wilden blijven kerken, dan zou binnenkort de Grote Raad bijeengeroepen worden, die zou nadere beslissingen nemen. De schout stelde hen gerust en beloofde zoveel hij kon en zijn woorden hadden gelukkig deze uitwerking, dat er van de voorgenomen aanval op het tuighuis werd afgezien.

Dr. Ulrich liep tussen de mensen door en gaf hun de raad, hiermee genoegen te nemen. De meesten luisterden naar hem. Het was Peter Limmel niet naar de zin. Hij meende, dat de zaak nu feitelijk precies gebleven was, zoals ze was en dat ze geen streep waren opgeschoten.

Hij vond het best, dat de aanval werd uitgesteld, maar volgens hem, kon de Raad er op rekenen, dat de Gereformeerden van zich zouden afbijten, als ze weer met een kluitje in het riet werden gestuurd.

De schout was dankbaar, dat de storm was geluwd en dat de dreigende uitbarsting ter elfder ure nog was voorkomen.

Opgewekt begaf hij zich naar huis.

Onderweg liep hij weer bij Thomas de koster aan.

„Thomas,” zei hij lachend, „je moet weer de toren in jongen, ik heb me vergist vanmorgen. De klok wees wel de juiste tijd aan.”

„D . . . dat dacht ik al h . . . heer schout,” zei de man.

„Juist ja, jij had gelijk. Zet dus de klok maar weer gauw twee uur vooruit, dan is de zaak weer gezond. En hier is een kleinigheid voor je moeite.”

De verraste Thomas hield een kroon in de hand. Hij hakkelde een paar woorden van dank, maar de schout hoorde die al niet meer. Hij haastte zich naar huis.

Thomas klom de toren in en zette de klok op de juiste tijd.

5. De schrijnwerker ontsnapt aan een groot gevaar

Moeder Barbara was heel blij toen zij Rudi en Hans thuis zag komen. Ze waren ruim een week weggeweest en zo met Lize samen had ze het leven tamelijk saai gevonden. Daarom was zij zo heel blij, dat ze eindelijk weer terugwaren. Ze werden met uitbundige vreugde begroet en moesten natuurlijk al hun avonturen vertellen. Het werd 's avonds heel laat vóór ze naar bed gingen, maar dat had ze er graag voor over.

Doch de vreugde was de volgende dag reeds aanmerkelijk bekoeld. Want toen had Gallman aan zijn vrouw verteld, dat hij met een paar dagen weer naar Solothurn ging.

Eerst had zij er om gelachen. Ze had gemeend, dat hij een grapje maakte, maar toen hij haar duidelijk had gemaakt, dat het ernst was, had zij gedacht, dat hij niet goed wijs was.

„Waarom moet jij nu weer naar Solothurn?” had ze gevraagd, „terwijl je me zelf hebt verteld, dat het daar ieder ogenblik op vechten kan uitlopen.”

„Wel kind, dat weet je toch? Ik moet de kast van Mevrouw Zwingli naar de schout van Solothurn gaan brengen. Mevrouw is blij, dat zij er zoveel geld voor krijgt en de schout wil graag die mooie kast in zijn kamer zetten.”

„Is daar nu zo'n haast bij, Rudi?” vroeg Barbara. „Me dunkt, schout Wengi heeft nu wel andere dingen aan zijn hoofd dan een oude boekenkast. Zijn hoofd zal er volstrekt niet naar staan, om nu een nieuw meubelstuk in zijn huis te zetten.”

„Je vergist je hoor Barbara. De schout verlangt er echt hard naar. Hij zei nog toen we weggingen: „Zorg maar, dat ik de kast zo gauw mogelijk krijg.” Barbara begon te lachen.

„Waarom draai jij er zo omheen Rudi?” vroeg ze. „Zeg maar rond en eerlijk de waarheid: het is daar in Solothurn hommeles en daar wil jij met je neus vooraan bij zijn. Nou, wees eens eerlijk, sla ik de spijker niet precies op de kop?”

„Misschien wel. Ik ben natuurlijk hevig nieuwsgierig hoe het daarginds zal aflopen en als het nodig is, wil ik de broeders daar graag helpen.”

„Pas op, als je weer aan 't vechten gaat hoor! Me dunkt, je hebt bij Kappel goed je portie gehad. Je loopt er nog min of meer kreupel van!”

„Wie praat er over vechten vrouw? Er is een kans, dat de Gereformeerden van Solothurn uit de stad zullen verdreven worden en in dat geval wil ik helpen, wat ik kan!”

„Ja ja, ik ken jou wel, vechtersbaas!” bromde Barbara. Daarmee was de zaak beklonken. Gallman zou zo spoe-

dig mogelijk naar Solothurn vertrekken en ook zo spoedig mogelijk weer terugkomen. Dat had hij tenminste beloofd. Maar Barbara vreesde het ergste. Hij kon deze keer wel eens heel lang wegblijven . . . , áls hij ooit weer terugkwam. 't Was een woelige tijd en er waren veel vijanden. Als Rudi zich daar in de strijd mengde, hij was zo driftig, kon er van alles gebeuren.

De schrijnwerker zette er nu vaart achter. Van een vrachtrijder huurde hij een grote huifwagen op vier wielen met een flink paard. Daarmee verscheen hij op een morgen voor de deur van het huis van mevrouw Zwingli. De avond te voren was hij er geweest, om de kast uit elkaar te halen, hij behoefde de stukken nu maar alleen op te laden; dat was alles.

De avond te voren waren ze vroeg naar bed gegaan en bij het avondgebed had vader Rudi de Here om Zijn bescherming gevraagd op de grote reis, die ze zouden maken. Nu was het dan zover.

Moeder en Lize staarden de wagen na, totdat hij om een bocht van de straat uit het gezicht verdween.

Het was een mooie zomermorgen in het begin van Augustus *). Het paard liep lekker en vader en zoon genoten van het heerlijke landschap, waar zij door heen reden.

Toen ze door het Albis-gebergte reden, zat Hans net zo lang te turen, tot hij de kluis van de oude Klaus Nienhaus had ontdekt. „Kijk vader, daar heeft Klaus met de baard gewoond. Ziet u wel, z'n hutje staat er nog. Wie zou er nu wonen, vader?”

„Weet ik niet Hans. Misschien heeft er nu weer een andere kluizenaar zijn intrek in genomen.”

Zo zaten ze samen te babbelen totdat ze het dorpje Schweiz naderden.

Hans kreeg er het eerst erg in.

„O vader,” zei hij opeens. „We zijn dicht bij Schweiz.

---

*) 1533.

Daar hebt u gevangen gezeten. Ze zouden u verbrand hebben als die goede Klaus u niet gered had *). Zouden zij u daar nog herkennen vader?"

„Misschien wel, Hans!"

„O, maar dan loopt het vast mis," meende Hans.

„Weet ik nog niet," zei Rudi. „We zullen het paard een stapje harder laten lopen, dan zijn we er gauw doorheen. Misschien zijn zij de gehele geschiedenis al vergeten, Hans."

„Daar geloof ik niets van vader. Jammer eigenlijk, dat we nu met de wagen zijn. Toen we de vorige keer naar Solothurn geweest zijn, zijn we heel niet door Schweiz heengekomen. We konden toen een voetpad nemen, weet u nog wel, vader?"

„Zeker Hans, maar dat gaat nu niet. Het enige wat we nu doen kunnen is: het paard zo hard mogelijk laten lopen."

Maar dat liep mis.

Even voordat ze Schweiz bereikten, raakte er een hoefijzer los. Ze hoorden het duidelijk klepperen op de weg en het duurde maar kort, of dat klepperen hield op. Toen was het paard zijn hoefijzer verloren.

Gallman stapte van de wagen en nam de zaak eens op. Ja 't was net zo: één hoefijzer was verdwenen en een ander zat ook erg los.

„Da's lelijk Hans," bromde de schrijnwerker. „Nu zullen we van armoë in Schweiz een smid moeten opzoeken en dat geeft een lelijk oponthoud. Je weet nooit wat er ondertussen gebeuren kan."

De smid bleek dicht bij de kerk te wonen en hij was dadelijk bereid de reizigers te helpen. Het paard werd uitgespannen en in de hoefstal gezet, waar direct met het karweitje begonnen werd. Rudi en Hans stonden er met belangstelling naar te kijken.

Gallman probeerde zich gerust te stellen. Feitelijk wa-

*) Zie: De Schrijnwerker van Zürich.

ren er weinig mensen in Schweiz, die hem kenden. Alleen Jürgen, de koster, die kende hem heel goed. Als die kerel het nu maar niet in zijn hoofd haalde, om de weg op te gaan en hier eens te komen kijken. Als dat gebeurde was Gallman verloren. Dat wist hij heel goed. Maar gelukkig, er gebeurde niets. Schweiz leek wel uitgestorven. Het nieuwe hoefijzer zat er al weer onder. Nu moest het andere nog even worden vastgezet en dan was de zaak in orde. Rudi tastte al in zijn zak, om geld op te zoeken, voor de smid. Daar hoorde hij voetstappen naderen. Hij durfde niet om te zien. Och, 't kon heel goed een boer zijn. Boeren hadden allicht een boodschap bij een smid.

De voetstappen hielden nu op, en opeens klonk het: „Goeie morgen samen!”

Even keek Gallman op om terug te groeten . . . „Ook goeie morgen,” zei hij, maar de woorden konden bijna niet over zijn lippen komen, want de man, die daar achter hem stond, was inderdaad Jürgen, de koster.

„Malleur gehad, koopman?” teemde Jürgen.

„Zoals je ziet vriend!”

„Gelukkig, dat er nog smeden zijn,” ging Jürgen verder, terwijl hij wat dichtter bij Rudi kwam staan, „die helpen een mens nog weer gauw uit de brand. Een verre reis gehad?”

„Schikt nogal, we komen uit Zürich.”

„Zo zo, en waar gaat de reis heen, als ik vragen mag?”

Hans had bijna „Solothurn” er uit geflapt, maar Gallman wist dit nog juist te voorkomen, door hem een schop te geven.

„Naar Kappel,” bromde de schrijnwerker.

„O, dat is niet ver, daar ben je zo, als 't paard maar goed lopen wil.”

Rudi voelde, dat Jürgen hem onder dit praten voortdurend stond aan te kijken.

„Je gezicht komt me bekend voor,” teemde Jürgen weer, „maar ik zou je toch niet zo gauw thuis kunnen brengen.”

„Er is meer gelijk dan eigen,” probeerde Rudi de koster af te leiden. Maar hij was er van overtuigd, dat de kerel allang wist, wie hij was.

„Ja, zeg dat wel, maar wacht eens, als ik het goed zie . . . ja zeker, nu ben ik er, jij bent Gallman, de schrijnwerker uit Zürich. Hi hi hi, dat ik daar niet eerder op gekomen ben. We kennen elkaar heel goed. Zeg Gallman, je hebt nog bij me gelogeed, weet je nog wel?”

„Zie zo mensen, da's alweer klaar,” zei de smid.

Gallman vroeg hoeveel geld hij kreeg en betaalde. Daarop spande hij het paard, met de hulp van Hans vlug voor de wagen.

„Je bent er toen maar een beetje vreemd van door gegaan,” ging Jürgen verder, „hi hi hi, ik wist niet wat ik zag, toen Klaus met de baard op je brits zat. Maar gelijk had je, hi hi hi!”

„Ik ga er nu weer direct van door, want ik heb haast,” zei Gallman. Hij zwaaide met de zweep, bij wijze van groet, gaf het paard een tik en reed weg.

„Zo kom je niet van me af hoor! hi hi hi!” hoorde hij Jürgen hem nog achterna roepen.

„Hooft u, wat die kerel roept vader?” vroeg Hans.

„Ja zeker, hoor ik dat!”

„Wat zou hij daar mee bedoelen?”

„Ik denk, dat hij de burgemeester gaat waarschuwen en dat die de stadswacht achter ons zal aansturen.”

„Maar vader, als ze ons inhalen, zullen ze u in de gevangenis zetten en misschien wel verbranden.”

„Daar is alle kans op Hans.”

De jongen zat sprakeloos van ontzetting. Hij stelde zich voor, dat dit inderdaad zou gebeuren. Wat moest hij dan toch beginnen? En moeder, wat zou moeder bedroefd zijn. Zij had nog zó gewaarschuwd.

„Wat moeten we toch beginnen vader?” vroeg Hans angstig.

„Op God vertrouwen Hans, dat allereerst en dan ver-

der ons verstand gebruiken. God kan me ook nu uit de narigheid redden, evenals Hij dat eerder ook heeft gedaan. Wacht eens, jij moet voor alle zekerheid achter in de wagen gaan zitten en de weg afkijken, waar wij langs zijn gekomen. Zodra je iets ziet naderen — 't zullen vermoedelijk wel ruiters zijn — moet je weer hier komen. Jij neemt dan de teugels en ik probeer van de wagen af te springen en me ergens in de struiken te verbergen. Denk er om, dadelijk roepen als je maar iets ziet."

„Goed vader!"

Hans gleed van het zitbankje af en liep naar het achter-eind van de wagen, waar hij op zijn uitkijkpost ging zitten.

Een tijdlang gebeurde er niets. Hans begon zich al wijs te maken, dat zij zich onnodig bang hadden gemaakt. Maar opeens zag hij in de verte een stofwolkje opwaaien en al gauw ontdekte hij enkele ruiters. Ze waren nog heel ver weg en nauwelijks te herkennen. Onmiddellijk waarschuwde hij zijn vader.

„Dadelijk hierkomen Hans!" zei de schrijnwerker.

'n Ogenblik later zat Hans naast zijn vader en nam de teugels van hem over.

„Luister nu goed Hans," zei Rudi. „Jij rijdt maar rustig door. Er staan hier langs de weg dichte struiken, daarin kan ik mij gemakkelijk verbergen. Als ik er afgesprongen ben, moet je heel hard gaan rijden, opdat de kerels ver voorbij de plek gaan, waar ik me schuil houd. Als ze je aanhouden en naar mij vragen moet je maar wat verzinnen. Ben je ze kwijt, rijd dan nog een uur door. Je komt dan bij een herberg: De zwarte beer. Daar span je uit en wacht rustig tot ik weer bij je kom." Nauwelijks had Gallman dat allemaal tegen Hans gezegd of hij sprong van de wagen en verdween tussen de struiken en het lange gras. Hans gaf direct het paard een tik met de zweep en het dier sprong vooruit. Hij bleef er de draf inhouden, totdat hij ongeveer tien minuten later een groot

geschreeuw hoorde. Dat waren de achtervolgers begreep Hans. Eén van de kerels reed de wagen voorbij en ging toen met zijn paard dwars voor het paard van Hans staan, zodat deze genoodzaakt was om stil te houden.

„Waar is de voerman, jongen?” vroeg de kerel.

„Die doet misschien een dutje achter in de wagen,” veronderstelde Hans.

„Dat kunnen we gauw genoeg te weten komen,” bromde de vent. „Zeg Johan, licht jij het zeil daar achter eens op en kijk eens of jij de ketter daar ook ziet liggen!”

„Geen ketter te zien hier!” schreeuwde Johan terug.

„Hij is daar niet jongen: zeg op waar is de ketter?”

„Als hij niet achter in de wagen ligt, dan is hij er misschien uitgesprongen,” klonk lachend het antwoord en anders zit hij nog in de taveerne: „De gouden gems” vlak naast de smid van Schweiz. Hij heeft me tenminste gezegd, dat ik maar door moest rijden, hij zou wel komen.”

„Hoor je dat jongens?” zei de ruiter, die de wagen had stil gehouden. „Zeg, heeft die kerel Jürgen even bij zijn neus. Nu zal hij nog in „De gouden gems” zitten. En ondertussen laten ze ons voor gek rijden. Vooruit, we gaan ook naar „De gouden gems”. Waar is de reis naar toe, jochie?”

„Mot je aan me baas vragen,” zei Hans slim.

„Dat zullen we zeker doen, zodra we hem te pakken hebben. Vooruit jongens, naar „De gouden gems”!”

De ruiters wendden hun paarden en reden in een dikke stofwolk terug naar Schweiz, om zich vrolijk te gaan maken over de domme Jürgen, die zich zo bij de neus had laten nemen.

Hans reed intussen rustig door.

Na een goed uur bereikte hij een dorpje, waar hij al gauw de herberg „De zwarte beer” vond. Als een ervaren voerman spande hij het paard af, bracht het in de stal, gaf het dier water en hooi en ging toen in de gelagkamer, waar hij brood en bier bestelde.

Toen de waard een beetje treuzelde, omdat hij het
zaakje niet vertrouwde...

Toen de waard een beetje treuzelde, omdat hij het
zaakje niet vertrouwde, vertelde Hans, dat zijn baas over
een uurtje ook zou komen. Hij had maar vast vooruit

moeten rijden. Met deze verklaring nam de kastelein genoegen en heel gauw zat Hans te smullen van zijn eenvoudige maaltijd.

Gallman had intussen benauwde minuten doorgebracht tussen de struiken. Hij had de ruiters voorbij horen galopperen, had het toen gewaagd tussen de takken door te gluren en zodoende gezien, dat de wagen werd aangehouden. Jürgen had dus woord gehouden. Kort daarop zag hij, dat de ruiters terugkeerden en dat de wagen doorreed. Diep had hij zich toen in het groen teruggetrokken uit vrees, dat zij hem zouden gaan zoeken.

Maar er gebeurde niets.

De ruiters reden zijn schuilplaats voorbij

De ruiters reden zijn schuilplaats voorbij en toen hij de hoefslag van hun paarden niet meer hoorde, was hij uit

de struiken gekropen en rustig verder gewandeld. Zonder ongelukken had hij „De zwarte beer” bereikt.

Na een poosje gerust te hebben, werd de tocht voortgezet. Er gebeurde verder op de reis niets bijzonders meer en twee dagen later reden vader en zoon Solothurn binnen. Ze gingen direct naar het huis van de schout. De wagen werd op de binnenplaats gereden, het paard werd dadelijk uitgespannen en op stal gezet, waar Hans het dier van het nodige voorzag. Maar de kast werd nog niet afgeladen. Daar zou de eerste dagen niets van komen. Gallman keek of hij Walter niet kon ontdekken, maar nergens was Walter te zien. Ook de schout was niet thuis. Ze brachten dit dadelijk in verband met de buitengewone drukte, die er in de stad heerste en Gallman vreesde het ergste.

Op hun herhaald kloppen kwam eindelijk Hedwig te voorschijn, die met een kreet van vreugde op Hans toesnelde.

6. De tocht naar de grot van Verena

„Wat is er aan de hand?” informeerde Gallman, „is je vader niet thuis, Hedwig?”

„Nee, vader is weg en Walter is ook weg. Er is oorlog in de stad. Ik heb horen zeggen, dat de Hervormden het tuighuis hebben opengebroken en het geschut er uit gehaald. O, 't is allemaal vreselijk.”

„Ja, dat ben ik met je eens. Ik ga er dadelijk op uit, om te zien of ik kan helpen,” zei de schrijnwerker.

„Mag ik mee vader?” vroeg Hans.

„Geen sprake van; jij blijft maar rustig bij Hedwig.”

„Ja Hans, jij moet bij mij blijven,” riep het meisje.

Hans bleef en Gallman vertrok.

Het werd in de stad hoe langer hoe onrustiger. Steeds meer mensen kwamen op de been en aan alles was te merken, dat er grote onrust heerste.

Opeens zei Hedwig: „O Hans, die arme kinderen van Dr. Ulrich, hoe zou het daarmee zijn?”

„Die zijn toch zeker thuis?” veronderstelde Hans.

„Zeker, maar de huishoudster is oud en hun vader is natuurlijk in de stad. Wat moeten we beginnen als er kwaad volk komt. Ik vertrouw die pater Anselmus volstrekt niet. Stel je voor, dat hij die kinderen weg laat halen, om meneer Ulrich te treffen.”

„Dat zou toch zeker intens gemeen zijn?”

„Dat zou het, maar hij is er niets te goed voor!”

„Wat wil je dan doen, Hedwig?” vroeg Hans.

„Ik zou er heen willen gaan en die kinderen halen. Wanneer ze hier zijn, zijn ze veilig. Maar ik durf niet alleen,” liet ze er verlegen op volgen. „Als jij met me mee wou gaan, zou ik het wel durven wagen.”

Hans dacht even na.

Hij was hier in een vreemde stad en er was oorlog. Maar daarvoor behoefde hij immers niet bang te zijn? Hij was immers met Klaus wel in de slag bij Kappel geweest? Nou ja, de slag was toen wel afgelopen, maar het was toch nog gevaarlijk geweest.

„Is het ver hier vandaan?” vroeg hij.

„'n Kwartier lopen denk ik; het huis staat aan de overzijde van de Aar, nog al tamelijk eenzaam. Dat is het juist, wat mij zo bang maakt. Wanneer het huis hier midden in de stad stond, was het niet zo gevaarlijk voor de kinderen. Nou, hoe denk je er over Hans? Zullen we het gaan proberen?”

„Ik vind het best; hoeveel kinderen zijn er?”

„Drie! Kuno de oudste is acht jaar, dan volgt Hildegard, een meisje van zes jaar, en dan de kleinste, dat is Elizabeth, een meisje van twee jaar.”

„Die zal wel gedragen moeten worden,” meende Hans.

Maar dat vond Hedwig geen bezwaar. Geertrui, de oude huishoudster zou zeker ook meegaan en die kon wel helpen dragen. 'n Poosje later waren ze op pad. Hedwig had de deur goed gesloten en de sleutel aan Hans gegeven. Ze stapten samen vlug de straten door. Het was onrustig op straat, maar gevochten werd er niet, ten minste niet in de straten die zij passeerden. Na een poosje kwamen zij bij de brug over de Aar.

Toen ze op de brug liepen zei Hedwig: „Kijk Hans, daar ginds staat het huis van Dr. Ulrich, het is dat huis met die hoge bomen er om heen. 't Lijkt net een kasteel.”

Hans keek in de aangeduide richting en na enig zoeken ontdekte hij het huis dat Hedwig bedoelde. 't Was werkelijk een somber groot huis en het stond daar erg eenzaam.

Na een ogenblik zei Hans, terwijl hij stil bleef staan: „Maar Hedwig, kijk eens goed, er staan mannen voor het huis. Wat zou dat betekenen?”

Hedwig keek eens goed en ontdekte nu ook een troep gewapende mannen. Onwillekeurig rilde ze. „Zeg Hans, da's fout daar. Ik zie pater Anselmus? Ze zijn vast gekomen om de kinderen weg te halen. Misschien zijn we al te laat!”

„We kunnen nu ten minste niet naar de voordeur lopen en de klopper laten vallen,” zei Hans, „dat zou helemaal verkeerd zijn. Wat moeten we nu Hedwig? Wij zijn te laat. Het is misschien het beste maar weer terug te gaan.”

Maar Hedwig schudde het hoofd.

„De kinderen zijn vast nog thuis, anders zouden die kerels daar niet staan. Maar ik weet nog een pad, dat achter de tuin van het huis uitkomt. Daar is een kleine poort. Als die los is, kunnen we aan de achterkant van het huis komen en misschien op die manier de kinderen er uit halen. Willen we het eens gaan proberen?”

Hans vond het best. Hedwig moest niet denken dat

hij bang was, ofschoon het hem niets beviel, dat die gewapende kerels daar stonden. Ze sloegen nu een pad in en kwamen met een grote omweg achter de tuin van Dr. Ulrich terecht. Hedwig draafde al vooruit naar het poortje. Gelukkig, het was niet op slot.

Samen slopen ze door de tuin, die vol stond met bomen en struikgewas. Eindelijk hadden ze de achterzijde van het huis bereikt, maar een deur viel daar niet te ontdekken.

„Hoe moet dat nu?” vroeg Hans, „als we naar de andere kant van het huis lopen, zullen die kerels ons vast zien en dan zijn we verloren.”

„Dat moeten we ook niet doen jongen. Ik weet wat anders. Kijk, zie je die toren, die tegen het huis staat aangebouwd. Achter dat raam met die kleine ruitjes is de kinderkamer. Als we tegen dat raam tikken, zullen ze ons vast wel horen.”

„Hoe moeten we daar nu tegen tikken? We kunnen er geen van tweeën bij; het zit immers veel te hoog!”

Dat was ook zo en Hedwig moest even nadenken over deze nieuwe moeilijkheid.

Toen opeens zei ze: „Och Hans, het is doodeenvoudig. Jij gaat op mijn schouders staan en dan kun je er bij.”

„Maar dat houd jij nooit uit kind; je zou in elkaar zakken. Neen, dan kunnen we het beter andersom doen. Jij gaat op mijn schouders staan . . . als je tenminste durft. Je kunt je wel vasthouden aan de takken van het klimop.”

Hedwig keek eens naar boven. 't Was aardig hoog. Maar, omdat het de enige manier was om bij de kinderen te komen, moest het geprobeerd worden, meende zij.

„Vooruit, bukken Hans!” commandeerde ze, „dan zal ik het wagen.”

Hans ging gebukt met z'n hoofd tegen de muur staan. Hedwig klauterde op zijn rug en toen rees Hans langzaam omhoog, met het meisje op zijn schouders. Ze kon het raam nu best bereiken en tikte er tegen.

Maar dat had een verkeerde uitwerking.

Binnen schrokken ze zeker van dit geheimzinnige gedoe, want ze hoorde Kuno gillen: „O Geertrui kom gauw, daar heb je zel!”

Wat moest Hedwig nu doen! Ze wilde graag roepen, dat zij het was, maar dat was te gevaarlijk, met het oog op de mannen, die vóór het huis stonden.

Gelukkig was Geertrui niet zo bang als Kuno. „Wacht maar eens even,” hoorde Hedwig haar zeggen, „ik zal wel eens kijken!”

Meteen deed zij het raam open en . . . toen schrok ze zelf ook.

„Wel Hedwig, ben jij daar, kind, je doet me schrikken. Hoe kan je zo hoog klimmen?”

„Ik sta op de schouders van een jongen, van Hans Gallman. Geef me maar gauw de kleine Elizabeth. Jullie moeten hier vandaan. Ik kom je halen. Bij ons thuis ben je veilig.”

Ze had op fluisterende toon gesproken, want ze was hevig bang voor de wacht, die voor het huis stond. Geertrui kwam al met het kind aandragen. Hedwig pakte het beet.

„Zakken Hans!” fluisterde ze.

Voorzichtig zakte de jongen door z'n knieën, zover, dat Hedwig gemakkelijk op de grond kon springen.

„Hè hè!” zei Hans, „ik ben blij, dat je er eens even af komt, wat weeg jij zwaar!”

„We zullen het toch nog eens moeten doen, want nu moet ik Hildegard halen.”

„Vlug dan maar.”

Weer rees Hedwig omhoog en kwam een ogenblik later naar beneden met het meisje.

„Da's voor 't laatst Hans,” zei ze vrolijk. „Kuno klautert er zelf uit, als jij hem maar wilt grijpen en Geertrui zal de sprong ook wel wagen. Haar behoeven we niet te helpen.”

Het duurde nu maar kort, of ze stonden met z'n zessen in de tuin. Voorzichtig liepen ze naar het poortje en gingen toen weer de omweg maken, die naar de brug leidde. Maar reeds in de verte zagen ze, dat de brug door gewapende mannen was afgezet.

„Daar kunnen we niet heen,” zei Hans, „hoe moeten we nu bij jouw huis komen, Hedwig?”

„Daar kunnen we niet komen; de enige weg er heen gaat over de brug en die is versperd, zoals je ziet.”

„Waar moeten we dan blijven?”

Ja, daarop kon Hedwig ook niet zo spoedig een antwoord vinden. Ze hoorden uit de verte het rumoer, dat in de stad heerste. De strijd was blijkbaar in volle gang en hier stonden vijf kinderen en een oude vrouw zonder enige bescherming. Ze zagen de kloklouder van de Augustijnerkerk in de toren staan. Enkele ogenblikken later begon de alarmklok te luiden.

Angstig stonden ze daar bij elkaar. Ze konden niet meer naar het huis van Dr. Ulrich terug en ze durfden ook de brug niet over. De soldaten hielden ieder tegen, die wilde passeren. Opeens riep Hans: „Kijk daar eens . . . een lange rij nonnen; waar zouden die heen moeten?” Werkelijk kwam er een lange stoet vrouwen de brug over. De soldaten lieten hen ongemoeid voorbij gaan. Ze sloegen rechtsaf, de richting in van de stadspoort.

„Laten we met die zusters meelopen,” stelde Geertrui voor. „Allicht willen ze ons in bescherming nemen.”

„Maar waar gaan ze heen?” wilde Hans weten.

„Weet ik ook niet jö,” zei Hedwig, „maar het zou kunnen dat ze een schuilplaats gaan zoeken in de Verena-grot. Je weet wel, waar jij onlangs ben gaan kijken.”

„Dat is een beste schuilplaats,” zei Hans, „er kan ons daar niets overkomen. Vooruit, laten we gauw de zusters achterna draven.”

Geertrui nam de kleine Elizabeth op de arm en daar snelden ze heen. Al gauw hadden ze de stoet ingehaald.

De zusters keken met medelijden naar de opgejaagde kinderen. Ze openden hun stoet en lieten ze meelopen. Toen ze buiten de poort waren, begonnen ze hun kloosterliederen te zingen. Hedwig, die ze kende, zong mee, maar Hans en Geertrui kenden die gezangen natuurlijk niet. Langzaam trok de stoet verder. 't Was net zoals Hedwig gedacht had. Ze trokken naar de grot van Verena. Van lieverlede was de stoet groter geworden. Vrouwen en kinderen hadden er zich bij aangesloten: Rooms en Protestant, alles liep dooreen, gedreven door het verlangen zich in veiligheid te stellen voor de storm, die in de stad woedde.

Eindelijk werd de grot bereikt.

Hans moest lachen toen hij de overblijfselen van het Magdalenafeest zag hangen. Overal lagen en hingen nog kransen en ruikers, die aan het feest herinnerden, maar die nu merendeels verflenst waren.

Er waren veel kleine kinderen meegekomen. Zij werden nu voorzichtig in de grot neergelegd, waar de meesten rustig in slaap vielen. Maar de ouderen konden niet aan slaap denken. De angst had hen te pakken.

Ginds in de stad woedde de strijd en hoe zou die aflopen? Uit menig hart steeg een gebed op tot God, om Zijn genadige bescherming. Voor 't ogenblik waren allen hier veilig, maar niemand kon voorspellen wat er verder gebeuren zou. Het was een erg gemengd gezelschap, dat zich daar in de grot had verzameld. Daar waren vooreerst de nonnen, maar verder waren het Roomse zowel als Gereformeerde vrouwen, die met hun kinderen een toevlucht hadden gezocht in de grot.

De stilte, die in de grot heerste en de geweldige ruimte die er was, werkten kalmerend op de gemoederen van de mensen.

Rustig zaten de mensen met elkaar te praten of ze hielden door vertellen en zingen hun kleintjes zoet. Maar in aller hart leefde de bange vraag: hoe zou het in de stad

gaan? Zou er bloed vergoten worden? Zullen we onze mannen, onze broers weer terug zien?

Opeens werd er een lied aangeheven.

Wie begon er mee?

Niemand, die het kon zeggen. Maar één van de vrouwen had het eensklaps ingezet en dadelijk vielen anderen hen bij. Hans kende het lied, want het werd thuis vaak gezongen. 't Was een Protestants gezang, maar al kenden ze het niet, toch luisterden ook de nonnen en de andere Rooms en er naar.

't Was ook een heel mooi lied en het paste zo geheel bij de toestand, waarin deze mensen verkeerden. Biddend klonk het door de grot:

O Christus, laat ons niet alleen!
Ons licht gaat onder, ga niet heen!
Kom met het licht, dat Gij belooft,
het licht, dat nimmer wordt gedooft.

Als 't donker is, kom tot ons Heer!
Het gaat om U en om Uw eer.
Laat niet verderven in de nacht
wie in vertrouwen U verwacht.

Uw god'lijk woord verlichte in nood!
't Zij ons een steun tot in de dood.
Het zuivere Uw heil'ge kerk
en make haar door eendracht sterk.

Uw woord spreekt op ons levenspad
van U, die ons hebt liefgehad
en die ons leidt door 't donkere dal
naar 't land, waar 't eeuwig lichten zal.*)

Met aandacht had Hedwig naar het gezang zitten luis-

---

*) Filippus Melanchton 1497—1560.

teren. Hans had alle coupletten met zijn heldere jongensstem meegezongen en toen het lied uit was zei Hedwig: „O Hans, wat is dat een mooi lied!”

„Vind je?” vroeg hij, „maar je hebt toch wel gehoord, dat het een ketters lied is, Hedwig?”

„Best mogelijk, maar dat hindert niet. Ik vind het prachtig en ik wou, dat ik het ook kende. Wil jij het me leren?”

„Als we weer thuis zijn, zal ik het voor je opschrijven,” zei Hans, „maar als je zolang niet kunt wachten, kan ik nu alvast wel beginnen. Ik zal regel voor regel voorzeggen, zeg jij het dan maar na. Je kent de versjes dan direct.” En onmiddellijk begon hij:

O Christus laat ons niet alleen!

En zachtjes zei Hedwig de regel een paar keer na: „O Christus laat ons niet alleen!”

Zo ging het regel voor regel, tot ze het eerste versje kende. En toen begonnen ze aan het tweede. Eindelijk zei Hedwig: „Nu geloof ik, dat ik alle vier de versjes ken, laat ik het eens proberen.” Werkelijk kon zij ze alle vier zonder haperen opzeggen.

„Ik wou, dat we ze nu samen nog eens zongen, zou dat gaan?” vroeg ze.

„Wel zeker,” zei Hans, „wacht maar, ik zal wel inzetten.” En met zijn heldere stem zette hij dadelijk in: „O Christus, laat ons niet alleen!”

Hedwig deed direct mee en nog een paar vrouwen vielen bij, maar verder dan de eerste regel kwamen ze niet. Want toen ze zongen: „Ons licht gaat onder,” ontstond er voor in de grot een geweldig rumoer. De vrouwen, die daar zaten begonnen plotseling hevig te gillen en boven dat gillen uit klonken ruwe mannenstemmen. Hans, die met Hedwig, Geertrui en de kinderen helemaal achter in zat, kon niet goed verstaan, wat er geschreeuwd werd, maar dat het niet goed ging, was aan alles te bemerken.

7. De schrijnwerker op het oorlogspad

Toen hij de schout niet thuis trof, besloot Gallman naar het raadhuis te gaan. De schout zou wel niet veel tijd voor hem hebben, maar hij wilde hem toch vertellen, dat hij de kast had meegebracht. Misschien kon Wengi hem zeggen in welke kamer hij ze moest plaatsen.

Hij trof het niet best: de schout was niet in het stadhuis aanwezig. Hij was er wel geweest, maar toen er bericht kwam, dat de Gereformeerden zich weer bij het tuighuis hadden verzameld, was hij daar heen gesnelde om als 't mogelijk was, vijandelijkheden te voorkomen.

Rudi besloot er heen te gaan. Hij was brandend nieuwsgierig, wat zich daar afspeelde en als het soms vechten zou worden, zou hij beslist meedoen, dat nam hij zich vast voor.

Toen hij de straat bereikt had, waarin het tuighuis stond, was het daar zwart van het volk. Er werd druk gepraat en Rudi begreep heel goed, dat de mensen erg opgewonden waren. Dat was wel te bemerken aan het lawaai, dat ze maakten. Jammer, dacht de schrijnwerker, dat ik hier niemand ken. Nu weet ik niet of ik met Roomsen of met Hervormden te doen heb. Hij keek naar alle kanten rond, in de hoop, dat hij Peter Limmel zou ontdekken. Maar dat was mis. Nergens was een spoor van de marskramer te bekennen. Dat vond Rudi heel vreemd, want als er opstootjes waren, kon hij gerust verwachten, dat Peter er bij was. Maar dat was blijkbaar niet zo. Misschien was hij de stad wel uit.

Ha, daar zag hij de schout.

Wengi stond vlak bij de deur van het tuighuis. Hij was ergens boven op geklommen, waarop, dat kon Rudi niet zien, maar in elk geval stak hij nu een behoorlijk eind boven de menigte uit. En toen begon hij te spreken. Gallman was heel nieuwsgierig, wat de schout te zeggen zou

hebben, maar er was geen schijn van kans, dat hij er iets van zou kunnen verstaan. De afstand was veel te groot en er werd ook veel te veel lawaai gemaakt.

„Kun jij verstaan wat de schout zegt?” vroeg hij aan een man, die naast hem stond. Het was een forse kerel en aan zijn kleren meende Rudi te kunnen opmaken, dat hij gemzenjager was.

„Ik versta net zo min één woord als jij,” zei de man, „maar dat hoeft ook niet. Zonder dat ik hem hoor, weet ik best, wat Wengi daar staat te zeggen.”

„Da's handig,” lachte Rudi, „zeg het mij dan eens, dan weet ik het ook.”

„Wel kerel, dat begrijp je toch zeker wel uit je zelf? De Gereformeerden wilden het tuighuis openbreken, om er met de wapens op los te gaan. Daar is onze schout natuurlijk niet van gediend. Die man houdt van vrede. En daarom is hij nu bezig die lui te bepraten weer van het tuighuis weg te gaan. „Geen oorlog in de stad,” dat is zijn leus.”

„Heel verstandig,” meende Rudi.

„Wat je verstandig noemt. Het is volgens mij de hoogste tijd, dat die Hervormden eens mores geleerd wordt. Wat denken zij wel? Zij zijn toch zeker ver in de minderheid hier in Solothurn!”

„O jongen,” dacht Rudi, „waait de wind uit die hoek? Nou moet ik oppassen.”

„Kijk eens,” ging de man verder, „ik ben gemzenjager van mijn beroep en ik verzeker je, dat ik een scherpschutter ben. Ik ben wel geen Willem Tell, dat niet, maar ik weet mijn doel altijd goed te treffen. Als het tot knokken komt, zal ik mijn man staan, dat verzeker ik je.”

„Maar zover zal het wel niet komen,” meende de schrijnwerker. „Je zei daarnet immers, dat Wengi al zijn best doet, om de vrede te bewaren.”

„Dat doet hij en hij zal z'n zin nog wel krijgen ook. Hij praat net zo lang tot de Gereformeerden hun plan

op geven en bij het tuighuis vandaan gaan. Als het zover maar eerst is, dan loopt de zaak van zelf."

„Wat bedoel je daarmee?" vroeg Gallman.

„Wel kerel, begrijp je dat niet?"

„Nee, daar snap ik niets van," meende Rudi.

„Nou, dan moet ik zeggen, dat je niet bijzonder helder bent; je bent bepaald een boer ergens uit een achterhoek."

„Best mogelijk," zei Gallman, „maar vertel nu eens verder."

„Dat was ik al van plan man. Ik zal je bijlichten. Kijk eens, als straks de Gereformeerden hier vandaan zijn, dan is het onze beurt."

„Hoe zo? Willen jullie dan een poosje bij het tuighuis gaan staan?"

„Er bij gaan staan net niet. Je ziet me toch niet voor achterlijk aan, is 't wel? Nee vrind, als de baan hier maar vrij is, dan beginnen de Rooms en die zullen doorbijten, dat verzekeer ik je."

„Wou je zeggen, dat de Rooms en dan het tuighuis zullen openbreken en er met de wapens van door gaan."

„Precies geraden! Je bent toch slimmer dan ik dacht. Ik heb een afspraak met enkele vrienden, om in te grijpen, zodra het volk hier weg is. We rollen de kanonnen naar buiten en dan zullen we Solothurn eens even zuiveren van het ketterse gespuis."

„Jullie zijn niet mis!" zei Rudi.

„Dat zijn we net niet!" bevestigde de gemzenjager. „Het wordt hoog tijd, dat wij ingrijpen. Wengi loopt maar heen en weer om de vrede te bewaren, maar dat is allemaal niets waard. Even de kanonnen er op en de zaak is voor elkaar. Nou, geloof jij ook niet dat dit de beste manier is?"

Maar zonder op een antwoord te wachten, ging de gemzenjager voort. „Ik geloof warempel, dat Wengi weer zijn zin krijgt. Kijk maar, de mensen gaan al uit elkaar. Nu zal het gauw onze beurt zijn. Zeg, ik reken op

jou hoor, als het zover is. Je bent wel een boer en niet eens een van de linkste, maar dat hindert niet, als het op vechten aankomt. Dus afgesproken, hé?"

„Je kunt voor honderd procent op mij rekenen,” zei Rudi en er speelde een vreemd lachje om zijn mond, toen hij dit zei.

„Nou, tot straks dan, ik moet nu proberen mijn kameraden bij elkaar te krijgen. We moeten van die vrede van Wengi niets hebben. Afrekenen met de ketters! Zo denken wij er over!”

De gemzenjager verwijderde zich en liet Rudi daar alleen achter, met een hoofd vol gedachten. Die domme gemzenjager had zijn mond voorbij gepraat. Het was zelfs niet in zijn hoofd opgekomen, dat Rudi wel eens tot de andere partij kon behoren. Hij zou er achter komen. Maar van het plannetje zou niets terecht komen, als de schrijnwerker er iets aan kon doen.

Daar zag hij opeens een man tussen de mensen doordringen, die hem bekend voorkwam. Reeds uit de verte begon de man naar hem te zwaaien. Oh, nu zag hij het, wel zeker, het was Peter Limmel, de marskramer. Wat was die opgewonden. Hij had zeker groot nieuws.

'n Ogenblik later had Peter de schrijnwerker bereikt.

„Kerel, Gallman, ben jij in de stad?”

„Dat behoef je niet te vragen, dat zie je immers,” zei Rudi.

„Nou ja, natuurlijk, maar ik wil zeggen: je komt alsof je geroepen bent. Wat een herrie, wat een drukte! Het moet nu maar eens uit zijn, we gaan de wapens uit het tuighuis halen en dan zullen we die Rooms en wel eens een toontje lager laten zingen.”

„Daar komt niets van in Peter.”

„Waarom niet?”

„Wel, omdat de schout zijn zin krijgt. Hij heeft de mensen zoëven toegesproken en ze gewaarschuwd geen bloed te vergieten. Het lijkt er op, dat dit ook niet gebeu-

ren zal. Kijk maar, de mensen gaan zich al verspreiden."

Peter keek in de richting van het tuighuis en zag dat Rudi gelijk had.

„Jongens," zei hij, „dat is jammer. „We hadden de wapens net zo hard nodig."

„Best mogelijk, maar de schout houdt zich aan het woord van de Schrift: wie het zwaard neemt, zal door het zwaard vergaan."

„Allemaal goed en wel, maar zo dachten jullie in Zürich er ook niet over. Jullie zijn toch immers ook gaan vechten?"

„Ja, en zijn we er veel mee opgeschoten? We zijn nu onze hervormer Ulrich Zwingli kwijt en dat is voor onze zaak een zwaar verlies."

„Dat geef ik je toe, maar er moet wel eens gevochten worden. Laten we niet langer praten kerel. Kom, je moet met me mee. We moeten naar de Magdalena-grot. Daar zijn een groot aantal van onze vrouwen en kinderen heengelokt door de nonnen. Die vrome zusters hebben mooie liederen lopen zingen en zo hebben zij ze meegekregen. Als we niet vlug maken dat we er bij komen om ze te verlossen, zijn ze verloren. Ik hoor het daar juist vertellen. En op dat zelfde ogenblik zag ik jou. Ik dacht: Ha, dat is een bondgenoot, die zal ik even op sleeptouw nemen."

„Maar dat gebeurt niet, Peter."

„Wat bedoel je Rudi?"

„Net wat ik zeg. Ik ga niet met jou mee naar de grot. Ik blijf hier."

„Maar kerel, we hebben je zo hard nodig. Je zult ons toch dat werk niet alleen laten opknappen?"

„Ja, dat zal ik wel Peter Limmel!"

„Je valt me bitter tegen Rudi Gallman. Ik dacht dat jij een kerel was uit één stuk, die overal, waar hij kan, meevecht voor de zaak der vrijheid en nu laat je ons in de steek."

„Niet zo haastig Peter,” kalmeerde de schrijnwerker. „Ik zeg, dat ik niet met jou meega naar de grot, maar dat wil nog niet zeggen, dat ik werkeloos blijf toezien. Daar is geen sprake van! Maar ik heb hier mijn taak.”

Nu schoot Peter in de lach.

„Ik had nooit gedacht, dat jij zo'n praatjesmaker was,” zei hij heftig. „Wat een prachtig smoesje heb je daar verzonnen. Ik zou wel eens willen weten welke taak jij hier te vervullen hebt, in het belang van de goede zaak.”

„Dat kan ik je nu nog niet vertellen, dat hoor je later wel.”

„Praatjes voor de vaak,” zei de marskramer grimmig. „Nu ik groet je hoor. Jij bent een kerel van niks, geloof dat van mij.”

En met een rood hoofd verwijderde Peter zich en liet Gallman alleen.

8.

De strijd bij de grot

Rudi keek om zich heen of hij ook ergens de schout kon ontdekken. Hij had hem voortdurend in het oog gehouden, maar door het gesprek met Peter Limmel was hij hem kwijtgeraakt. En hij moest Nikolaas Wengi spreken, zo spoedig mogelijk. Het verhaal van de gemzenjager had hem bang gemaakt. Het plein voor het arsenaal werd langzamerhand door de menigte verlaten en Rudi wist nu dat straks, als de mensen allemaal weg waren, de gemzenjager en zijn kornuiten zouden proberen hun slag te slaan. Dat moest worden voorkomen. En de enige man, die daartoe in staat was, was de schout. Gallman vond het dus dringend nodig, dat hij hem waarschuwde. Doch waar zou de goede man nu zijn? Eerst dacht de schrijnwerker er over, maar weer naar het stadhuis te

gaan, maar bij nader inzien vond hij het beter naar het huis van de schout te gaan. Wengi meende, dat het gevaar nu geweken was en daarom zou hij stellig naar zijn woning zijn gegaan, om daar wat uit te rusten van de vermoeienissen, die deze dag hem gebracht hadden.

Rudi had goed geraden.

Zodra de huishoudster hem binnengelaten had, kwam de schout hem in de hal al tegemoet. „Zo zo, vriend Gallman,” zei hij hartelijk, terwijl hij de schrijnwerker de hand toestak, „je bent vlug gekomen. En je hebt de kast al meegebracht? Prachtig! Ik hoop, dat je hem gauw voor me in elkaar zult zetten. Kijk, hier zou ze moeten staan, had ik gedacht.” Al pratende was Wengi zijn kamer binnengelopen en wees Rudi nu de plek, waar hij de kast graag had.

Maar Gallman had niet veel haast.

„Me dunkt, dat ik met die kast nog wel kan wachten tot morgen, meneer Wengi,” zei hij.

„Hoe zo, ben je moe? Ja, dat kan ik me indenken. Nu goed, net zo je wilt, doe het dan morgen maar.”

„Moe ben ik in het minst niet, heer schout, maar er is iets anders. Ik ben vanmorgen bij het tuighuis geweest, en . . .”

„Zo zo, was jij daar ook? Wat een lawaai was het daar, vond je ook niet? Maar gelukkig is alles nog weer goed afgelopen en zijn de mensen weer rustig uit elkaar gegaan. De vrede is, Gode zij dank, bewaard gebleven.”

„Voorlopig, ja!” zei Gallman.

„Voorlopig? Wat bedoel je daar mee? Denk je, dat de Gereformeerden weer zullen proberen het tuighuis open te breken?”

„O nee, dat niet, heer schout, maar er dreigt nu een ander gevaar en dat wilde ik u direct komen vertellen.”

„Welk gevaar is dat dan?”

Toen vertelde Rudi, wat hij gehoord had van de gemzenjager.

„Maar waarom zouden die mensen dat doen, Gallman? De Roomsens zijn immers in de meerderheid. Zij hebben volstrekt geen kwaad te duchten. Met de Hervormden was het iets anders. Die meenden, dat zij voor hun leven moesten vechten. Ik denk, dat die gemzenjager je maar iets heeft wijs gemaakt.”

„Dat is beslist niet zo, heer schout,” zei Rudi. „De man meende wat hij zei en bovendien is daar nu nog iets bijgekomen. Ik sprak later Peter Limmel en die wilde me meenemen naar de Magdalena-grot. Daar schijnen vrouwen en kinderen van de Gereformeerden heen gevlucht te zijn en men vertelt, dat de nonnen van het klooster daarin de hand hebben gehad. Peter was ten minste heel opgewonden. Het zou me niet verwonderen als het daar op een vechtpartij uitliep. Ik ga er nu dadelijk heen, maar eerst wilde ik u komen vertellen wat ik gehoord heb van de gemzenjager.”

„Als de zaken zó staan, zal ik er toch straks weer eens heen gaan, ik bedoel naar het arsenaal. Maar ik denk niet, dat er werkelijk gevaar dreigt.”

Daarmee liet de schout Gallman vertrekken.

„O Christus laat ons niet alleen,
Ons licht gaat onder . . . . .”

Met zijn heldere jongensstem begon Hans dit lied te zingen, maar opens, middenin een regel brak hij af.

„Hoor je dat, Geertrui?” vroeg de jongen.

„Ja zeker hoor ik het, dat gaat daar niet goed!”

„Zouden het de Roomsens zijn, Geertrui?” vroeg Hans.

Maar Hedwig was het oude mens al voor met haar antwoord: „Och malle jongen,” zei ze, „hoe kan dat nu. Voorin de grot zitten immers de zusters. Denk je nu dat ze die kwaad zullen doen?”

„Maar er gebeurt toch wel iets ergs,” meende Geertrui, „hoor die mensen eens gillen.”

Ja, dat hoorden Hans en Hedwig ook, maar ze begrepen alleen niet wat het te betekenen had.

„Ik moet eens gaan kijken,” zei Hans.

„Dat zou ik niet doen Hans. 't Kan best gevaarlijk zijn,” meende Geertrui.

Maar de jongen stoorde zich niet aan de raad van de oude vrouw. Hij was zó nieuwsgierig, dat hij dadelijk met geweld naar voren begon te dringen.

'n Jongen zoals Hans kon gemakkelijk vooruit komen, te meer daar de mensen zoveel mogelijk probeerden achteruit te gaan.

„Laten we die zwarte juffers er eerst maar eens uit halen!” hoorde hij roepen en hij begreep, dat dit op de nonnen gemunt was.

„Da's gemeen!” dacht Hans, „die mensen hebben volstrekt geen kwaad gedaan. We hebben zoëven samen nog gezongen. Ze kenden het lied wel niet, maar ze luisterden er toch naar. En nu zullen die kerels ze er uitslepen . . . Maar dat mag niet. Wacht, ik zal eens . . .

Met geweld drong hij naar voren en tegen een paar zusters, die in hun angst tegen hem opbotsten, zei hij: „Maak u maar niet bang dames, ik zal die onverlaten wel eens mores leren!”

De meisjes moesten, ondanks de angst waarin ze verkeerden, lachen om die flinke jongen, die meende, dat hij tegen die bende was opgewassen. Want het was een bende, die daarbuiten de grot stond en het waren nog Protestanten ook. Hans wist dit niet, maar opeens ontdekte hij in de verte Peter, de marskramer.

Wat nu? Deed Limmel ook mee met dat zootje? Dat viel Hans geducht tegen.

„Kom mannen!” riep één van de kerels, „volg me, dan gaan we deze heilige grot binnen om ze te zuiveren van de afgoderij. Meteen drong hij naar binnen, gevolgd door een groot aantal tierende kerels. Dadelijk begonnen ze de beelden van heiligen, die voorin de grot waren uitge-

De jongen kwam heel onzacht op de grond terecht en voelde een lelijke pijn in zijn hoofd

stald, van hun plaats te nemen. Al dadelijk werden er enkelen tegen de rotswanden stuk geslagen. Op het zien daarvan hieven de nonnen een verschrikkelijk geschrei aan en ze probeerden de beeldjes zoveel mogelijk te be-

schermen. Daarbij liepen ze menige klap op. Dat maakte Hans woedend.

Wat waren dat voor kerels, die onschuldige meisjes sloegen. Wacht, hij zou ze!

Hij greep een brok van een zo juist stuk geslagen beeld en ging daarmee een van de grootste raddraaiers te lijf. Hij gaf er de kerel een fikse klap mee op het hoofd, zodat hij even duizelde. Maar dadelijk daarop zag hij, wie hem dat geleverd had en toen werd de vent woedend. Hij greep Hans in de kraag en gooide hem de grot uit.

De jongen kwam heel onzacht op de grond terecht en voelde een lelijke pijn aan zijn hoofd. Dadelijk stond hij weer op. Hij tastte met de hand naar de plek, die pijn deed en ontdekte, dat het warme bloed langs zijn hoofd liep. Hij kreeg zo'n akelig gevoel en het duurde niet lang of hij sloeg tegen de grond als een blok hout en bleef liggen waar hij terecht gekomen was.

Ondertussen ging het getier in de grot onverpoosd verder. Toen de mannen hun woede gekoeld hadden aan de beelden, wilden zij de nonnen de grot uitslepen. Maar de andere vrouwen verzetten zich daartegen en zo ontstond een formeel gevecht, waarbij er hevig gekrijst en geschreeuwd werd.

Opeens werd de hoefslag van een aantal paarden gehoord. De ruiters hielden bij de grot halt en de voorste verhief zich in het zadel en riep: „Wat voor een schandaal vindt hier plaats?”

„Ik hoor vaders stem!” riep Kuno achter in de grot, maar Geertrui zei dadelijk: „Och ventje, dat verbeeld je je maar. Je vader is immers in de stad.”

Maar Kuno hield vol en toen Geertrui het waagde wat naar voren te gaan, zag ze daar werkelijk Dr. Ulrich te paard, vergezeld van een aantal ruiters. Ze hoorden hoe hij de laffe kerels een standje maakte en hun gebod direct met hun woest gedoe op te houden.

„Jullie maken de naam van de Gereformeerden te

schande!" riep hij boos, „begrijpen jullie dat niet? In plaats, dat je bij ons in de stad bent, nu we onze rechten te verdedigen hebben, gaan jullie hier zwakke vrouwen en kinderen een schrik op het lijf jagen. Mooie kerels zijn jullie. Dode beelden stuk slaan, is dat mannenwerk? Jullie moesten je schamen. Vooruit, gaat dadelijk met me terug naar de stad en gedraagt je voortaan als fatsoenlijke christenen!"

De woorden van Dr. Ulrich hielpen.

De mannen keken elkaar eens aan. „Hij heeft nog gelijk ook," zei Peter Limmel, die er allang spijt van had, dat hij zich had laten verleiden tot zulk laf werk.

„Vooruit jongens, we gaan naar de stad, misschien is er daar wel iets beters voor ons te doen!"

De anderen waren het met Peter eens en al heel gauw trok de hele bende achter Dr. Ulrich en zijn ruiters aan naar de stad.

De vrouwen in de grot vielen elkaar om de hals van blijdschap. Er waren mensen, die neerknielden in de grot, om God te danken voor de uitredding. Maar de grot verlaten durfde niemand. Eerst wilden ze afwachten of alles weer veilig was. Maar dat was het nog lang niet.

En buiten aan de weg, eenzaam en verlaten, lag Hans met een bloedende hoofdwond . . ."

9. De schout waagt zijn leven

Na het bezoek van Gallman had Nikolaas Wengi zich naar zijn kamer begeven. Hij was doodmoe en wilde graag een poosje rusten. Zijn huishoudster vertelde hem, dat Hedwig naar het huis van Dr. Ulrich was gegaan, om op de kinderen te passen. De schout vond het goed, al had hij op dit ogenblik zijn meisje liever thuis gehad. Hij

trok zich in zijn kamer terug, zette zich in zijn gemakkelijkste stoel en begon tot God te bidden om uitkomst voor zijn geliefde stad.

Maar al biddend was hij in slaap gevallen. Uit deze slaap werd hij plotseling opgeschrikt doordat de huishoudster handenwringend zijn kamer binnenkwam.

„O heer schout,” riep ze, „alles is in rep en roer in de stad. Men zegt, dat er nu een ware opstand is uitgebroken. De Gereformeerden staan aan de overzijde van de Aar en de Rooms en aan deze zijde. O, het is vreselijk . . .”

Met een schok vloog de schout op uit zijn stoel en nog voor hij de vrouw vragen kon hoe zij aan dit nieuws kwam, begonnen de alarmklokken te luiden. Nu wist Wengi het zeker, dat er opstand was.

„Zullen ze dan nooit wijzer worden,” bromde hij, terwijl hij zijn zwaard vastgespte, „moge God mij helpen om deze ramp van de stad af te wenden. Martha, zeg jij tegen Walter, dat hij er dadelijk op uit gaat om te zien waar Hedwig is. Heb je nog iets gehoord van de schrijnwerker uit Zürich?”

„Niets, heer schout!”

„En die jongen die hij bij zich had, Hans heet hij, waar is die gebleven?”

„Met Hedwig mee, heer schout.”

„Best, laat Walter hem ook meebrengen!”

Al pratend had Wengi zich klaargemaakt en nu rende hij het huis uit en de straat op. Daar heerste een onbeschrijfelijke verwarring. De mensen renden door elkaar heen. Men zag de Rooms en met banieren door de straten trekken. Anderen hadden zich voorzien van wapens uit het tuighuis. De schout informeerde aan deze en gene, maar niemand kon precies zeggen, wat er eigenlijk aan de hand was. Er werd verteld, dat de Gereformeerden de brug over de Aar hadden afgebroken, maar dit bericht werd ook weer tegengesproken.

De gemzenjager had gelijk gehad toen hij Rudi Gall-

man vertelde, wat ze van plan waren. Pater Anselmus had zijn werk goed gedaan.

Plotseling dreunde er een kanonschot door de straten en de schout bleef een ogenblik als versteend staan. Nu behoefde hij geen ogenblik meer te twifelen. Het tuighuis was opengebroken en men had er de kanonnen uitgerold. Hij had om het verhaal van de schrijnwerker gelachen, hij had gemeend, dat het zo'n vaart niet zou lopen. Maar het kanonschot, dat hij zoëven hoorde, vertelde het hem wel anders.

Uit de richting van waar het geluid gekomen was kon hij opmaken, dat het kanon in de buurt van de Aar stond. Dat schot was het signaal tot de strijd geweest. Nu zou het bloedvergieten niet meer tegen te houden zijn. De storm was losgebroken en wie zou die doen bedaren?

„O God,” bad de schout, „help ons toch, laat deze arme stad niet door burgertwist verloren gaan!”

Hij liep zo hard hij kon. Soms moest hij zich met zijn ellebogen een weg banen door de opdringende mensen. In gewone tijden maakte men altijd eerbiedig plaats voor de schout, maar nu lette niemand op hem. Ieder had meer dan genoeg aan zijn eigen zorg en verdriet.

Eindelijk had hij de buitenkant van de stad bereikt. Daarginds was de Aar en daar aan de rechteroever zag hij het kanon staan. Hij verhaastte zijn schreden, want hij zag, dat de mannen, die bij het kanon stonden, bezig waren het te laden voor een tweede schot.

„O dat niet! Dat niet!” zuchtte hij al voortrennend. Eindelijk was hij op de plaats, waar het kanon stond.

Opeens zagen de mensen een bleke man, die voor de mond van het kanon sprong. Juist toen één der mannen de lont in het kruit wilde steken.

Men hield de adem in van schrik, toen men ontdekte, dat die bleke man niemand anders was dan de schout van Solothurn.

„Spaar de burgers,” hijgde Wengi, „of schiet mij eerst neer!”

„Spaar de burgers!” hijgde Wengi, „of schiet mij eerst neer!”

„Ga op zij, heer schout!” riep de kanonnier, „we zullen

juist ons tweede schot lossen op die ketters daar aan de overzij!"

Maar Wengi schudde het hoofd. „Geen sprake van,” riep hij, „de tweede kogel gaat door mijn hart. Liever dat, dan dat ge de burgers daarginds neerschiet!”

't Hielp niet of de kerels beweerden, dat ze opdracht hadden dat kettergebroed weg te schieten, de schout hield vol dat ze dan eerst hem moesten neerschieten.

Aller ogen waren op het bleke gezicht van de edele schout gericht.

De kanonnier zwaaide al eens met de brandende lont, deed net alsof hij ze zó in het buskruit zou steken, maar de schout verblikte of verbloosde er niet van. Neen, bang maken kon men hem niet. Hij bleef waar hij was, vlak voor de mond van het kanon.

Met stomme verbazing keken de vechters naar de dappere schout, die zich geen moment liet bang maken door hun dreigementen. En doordat het schot nog steeds niet werd gelost, kreeg de schout tijd om een woord te spreken. In naam van de Here Jezus, die voor zondaren gestorven is, voor Rooms en voor Gereformeerden, bezwoer hij hen de strijd te staken. De mensen luisterden naar zijn woorden. Het waren de woorden van iemand, die zijn leven gewaagd had voor zijn medemensen. En die woorden maakten indruk, zelfs op de meest ruwe klanten. De lont zakte naar de grond. Eén der mannen trapte ze daar uit, het schot werd niet gelost.

„Het zou toch een eeuwige schande zijn als jullie onze schout durfden neerschieten!” had een grijsaard geroepen. „Ik ben zelf ook Rooms; laten voor mijn part de ketters maar in aantal toenemen, zolang wij Nikolaas Wengi als onze schout hebben, behoeven we ons daarover niet ongerust te maken. Zullen we de zaak maar laten rusten?”

Van alle kanten werd er „ja!” geroepen.

Dat geroep klonk ook aan de overzijde van de Aar, want daar had men alles meebeleefd en aangehoord.

En terwijl schout Wengi nog voor de mond van het kanon stond, daalden de vaandels en verdwenen de wapenen.

De Roomse schout had door zijn christelijk optreden zijn stad gered.

O, er waren wel mopperaars.

De gemzenjager was het er helemaal niet mee eens en men zag hem met pater Anselmus weglopen, druk redenerend over het grote schandaal dat daar zoëven had plaats gehad. De ketters hadden nu allemaal uitgeroeid moeten worden. Dat was zijn vaste overtuiging en de gelegenheid was er zo heel geschikt voor geweest. Jammer dat die schout niet wijzer was.

Maar het overgrote deel van de burgerij slaakte een zucht van verlichting, omdat nu plotseling aan de strijd een einde was gekomen.

De kanonnen werden weer naar het tuighuis teruggebracht en pas toen dit gebeurd was, wandelde de schout naar huis.

Hij was dood- en doodop van al de spanningen en vermoeienissen van deze dag. Zodra hij thuis kwam, informeerde hij naar Hedwig.

„Hoe is het Martha, heeft Walter Hedwig gevonden? Is het kind ongedeerd?”

„Dat weet ik niet, heer schout,” zei de huishoudster. Walter is naar het huis van Dr. Ulrich geweest, maar heeft daar niemand gevonden. Hedwig was er niet, en die jongen uit Zürich ook niet. De oude Geertrui en de kinderen waren er ook niet, er was eenvoudig niemand in het huis.”

„Was er niemand thuis?” vroeg Wengi verbaasd. „Maar waar kan Hedwig dan zijn? Er zal toch geen ongeluk met haar gebeurd zijn?”

„Eerlijk heer schout, ik weet het niet. Alles wat ik er

van weet, heb ik u verteld. Zo heeft Klaus het mij verteld en toen is hij weggegaan. Hij zei, dat hij de hele stad doorzoeken zou, net zo lang tot hij het kind gevonden heeft."

„Da's flink van Walter, maar ik ga er toch zelf ook op uit." En ondanks zijn grote vermoeidheid verliet de schout zijn woning, nu om zijn verloren dochter te gaan zoeken.

Op de stoep liep hij Rudi tegen het lijf.

„Dat is best afgelopen, heer schout," zei de schrijnwerker op montere toon, „we mogen God wel danken, dat Hij u de moed heeft gegeven om de stad te bewaren voor een bloedbad."

„Ja, dat is zo Gallman, maar nu zitten we weer met een andere moeilijkheid. Nu zijn de kinderen weg!"

Rudi begreep de schout niet zo gauw.

„Welke kinderen zijn er weg?" vroeg hij.

„Wel mijn meisje en jouw jongen, da's nog al duidelijk zou ik denken."

„Wat zegt u me nu? Zijn de kinderen weg?"

„Ja zeker, dat vertel ik je immers. Ik ga er juist op uit om ze te zoeken!"

„Dan ga ik met u mee, als u het goedvindt."

En zo gingen de schout en de schrijnwerker er samen op uit om de verloren kinderen te zoeken.

10.

'n Slachtoffer van de strijd

In de grot bleven de vluchtelingen nog angstig bijeen zitten. De een voor de ander durfde niet naar huis te gaan, ofschoon ze wel begrepen, dat het gevaar nu voorbij was. De noodklokken luidden niet meer en het rumoer in de stad was bedaard.

Toen de schemering begon te vallen zei Geertrui op-

eens: „Kinderen, we gaan naar huis. Hans is niet teruggekomen, die zit daar denkkelijk allang op ons te wachten.”

„Zou het veilig zijn Geertrui?” vroeg Hedwig. „Hier zitten we goed en de weg naar huis is nog lang. We kunnen nog lelijke kerels genoeg tegenkomen.”

„Maar we kunnen toch vannacht niet in de grot blijven, kind. Je vader zal ook dodelijk ongerust zijn als hij je nergens vindt.”

Dat gaf de doorslag. Er waren trouwens al meer mensen, die het wagen wilden om naar huis te gaan.

Zo stapte Geertrui dan met Hedwig en de kinderen van Dr. Ulrich de grot uit en begaven zich op weg naar huis. Nog een heel eind hadden ze gezelschap van mensen, die dezelfde richting uit moesten en die over de brug de stad in wilden. Van de brug af naar het huis van Dr. Ulrich was het niet ver meer.

Maar toen ze bij het huis kwamen riep Kuno ineens: „O kijk eens, ik zie licht branden!”

„Lieve schepsel,” liet Geertrui er op volgen, „de deur staat open. Hoe is dat mogelijk? Ik had haar toch secuur gesloten voor we op de vlucht gingen!”

„Zouden de vijanden nu toch het huis zijn binnengegaan, Geertrui?” vroeg Hedwig.

„Kind, dat weet ik evenmin als jij, maar vertrouwen doe ik het niet. Blijven jullie maar hier, dan zal ik eerst eens poolhoogte gaan nemen.”

Dapper stapte de oude vrouw op het huis af. Ze liep naar binnen en botste al gauw tegen iemand op die ze niet kende.

„Wat is hier te doen?” vroeg ze angstig, „er zijn toch geen inbrekers aan het werk?”

„Welnee vrouw,” zei de man, „maak je maar niet ongerust. Alles is in orde hoor, behalve dat Dr. Ulrich gewond is, maar dat weet je toch zeker?”

„Hoe zou ik dat kunnen weten, ik heb met de kinderen

van de doctor in de grot van Verena gezeten. Is het erg?"

„Nogal tamelijk. Hij is gewond door het schot, dat de Rooms en uit hun kanon hebben gelost. We hebben hem toen hierheen gedragen en een chirurgijn opgezocht, die hem verbonden heeft."

„Is het erg met hem?"

„Daar is weinig van te zeggen. 't Is een tamelijk lelijke wond en hij heeft veel bloed verloren."

„Mag ik hem even spreken?"

„Geen denken aan, er mag niemand bij."

„Maar ik ben de huishoudster. Hij zal ongerust zijn over zijn kinderen!"

„O, dat verandert," zei de man, „kom dan maar mee!"

Ze gingen de trap op naar boven naar de slaapkamer, waar de patiënt lag.

„Wel Geertrui," zei Ulrich, zodra hij de oude vrouw zag. „Ik ben blij, dat je er bent. Hoe is het met de kinderen? Alles in orde toch?"

„Maak u geen zorgen, heer doctor. Ik wou, dat het met u zo goed was als met hen." En daarna vertelde Geertrui het verhaal over de grot. „Maar nu ga ik gauw naar beneden," eindigde zij haar verhaal, „want de kinderen staan met Hedwig nog buiten te wachten. We dachten, dat hier ingebroken was, want ik had alles goed gesloten voor we gingen."

De oude Geertrui slofte weg, maar ze durfde de kinderen niet vertellen, dat hun vader gewond was. 't Zou nog vroeg genoeg zijn, wanneer ze dat de volgende dag hoorden. Ze was nog bezig het met drietal naar bed te brengen, toen de schout met Rudi Gallman het huis binnen kwamen. Dadelijk moest Geertrui aan het vertellen. Toen ze zeide, dat Hedwig met een jongen, die Hans heette, gekomen was om haar en de kinderen mee te nemen, zei de schrijnwerker opeens: „Die Hans is mijn jongen. Waar is hij nu?"

„O verschrikkelijk!" zuchtte de huishoudster, „is die

flinke jongen uw zoontje. Nou, ik moet zeggen, het is een dappere kerel hoor. U hadt eens moeten zien, hoe hij tegen die woestelingen optrad. Dat zou een groot mens hem niet nadoen."

„Dat geloof ik graag, goede ziel, maar zeg me nu eerst eens, waar de jongen zit."

„Dat weten we niet, meneer Gallman," kwam Hedwig er nu opeens tussen.

„Weten jullie dat niet? Hoe is dat mogelijk?"

„We hebben hem niet meer gezien. Hij is naar het voorste deel van de grot gelopen, waar die kerels bezig waren de beelden stuk te slaan en dat is het laatste. Hij is niet meer bij ons teruggekomen. We dachten dat hij naar ons huis gegaan was."

„Nee, dat is hij beslist niet," zei de schout, „anders zou Martha het wel gezegd hebben."

„Maar heer schout, dat is verschrikkelijk," zei Rudi. „De jongen weet hier weg noch steg en het is avond!"

„Misschien heeft hij de marskramer ontmoet," opperde de schout. „Ga dadelijk naar mijn huis en zeg, dat Walter je naar Limmel brengt. Hij weet Peter wel te wonen. Daar zul je hem vast wel aantreffen. Ik ga naar boven om even met Ulrich te spreken."

Gallman stormde het huis uit. De doodsangst over het lot van zijn jongen had hem te pakken en met een gebed in het hart liep hij door de straten van Solothurn.

Ondertussen zat schout Wengi bij het bed van zijn vriend. De dokter had bezwaar gemaakt, maar de schout wilde daarvan niet horen. Hij was van plan die nacht bij zijn vriend te blijven en dat deed hij ook. Ze hadden samen veel te bepraten en waren beiden even blij, dat de strijd met een sisser was afgelopen.

„Doodjammer, dat die ongelukkige kogel nu net jou moest treffen," zei de schout.

„Mij niet alleen Nikolaas. Er zijn door dat ene schot

verschillende mensen gewond en één is er zelfs gedood, 'n zekere Martin Wolkammer. Verder heb ik niet van doden gehoord."

„Maar één is er ook één te veel!" meende Wengi.

„Zeker, maar 't had veel erger kunnen zijn. Laten we God danken, dat het zo is afgelopen in Solothurn. We hebben dat vooral aan jou te danken, Nikolaas!"

„Kom, kom, maak het nou. Het is als schout toch zeker mijn plicht over de burgers te waken."

„Zeker, zeker! Maar jij bent Rooms en het ging tegen de Gereformeerden."

„Dat maakt voor mij niets uit. We moeten toch bij één en dezelfde Heiland terecht komen Ulrich, is 't niet zo?"

„Wanneer ze er allen zó over dachten, zou er niet zoveel strijd zijn," meende de doctor.

„Nee, dat is zo, maar in elk geval kunnen we nu toch in vrede samen leven in Solothurn. Wanneer jullie je achthonderd kronen hebt betaald is je vrijheid verzekerd."

„Dacht je dat heus Nikolaas?"

„Ja natuurlijk; zo is het immers afgesproken?"

„Best mogelijk, maar geloof me, daar zullen de Rooms en zich niet aan houden!"

„Dan zal ik ze dat leren!" zei Wengi grimmig.

„Helpt niet. We zullen altijd wrijving houden en bij het geringste dat er voorvalt, zal de strijd weer oplaaien."

„Wat zou jij dan willen, Ulrich?"

„Weggaan, doodgewoon uit Solothurn weggaan, dat lijkt me de enige oplossing!"

De schout zat een poosje met open mond naar zijn gewonde vriend te kijken.

„Meen je dat? Meen je dat heus Ulrich?" vroeg hij verbaasd.

„Ja natuurlijk, anders zou ik het immers niet zeggen."

„Maar beste kerel, waar willen jullie dan toch heen gaan?"

„Och, dat weet ik nog niet. Ik zou denken: we gaan naar de plaats waar ze ons hebben willen!”

„Ik vind het een verschrikkelijke gedachte. Dus jij met je kinderen wilt ook weggaan?”

„Ja zeker, tenminste als ik weer helemaal beter word. Maar daar vrees ik voor!”

„Kom kerel, nu moet je niet zo somber zijn. De dokter heeft gezegd dat je er nog best weer boven op kan komen.”

„Ik hoop het, maar ik vrees er voor. In elk geval hoop ik mijn broeders de raad nog te kunnen geven uit deze stad weg te trekken.”

„Maar waarom dan toch, Ulrich?”

„Om dezelfde reden, waarop Jakob bij Laban vandaan ging.”

De schout was niet zo goed thuis in de Bijbel als zijn vriend. Daarom vroeg hij, wat dat dan voor een reden geweest was. En de doctor vertelde hem, dat ze elkander niet langer begrepen en niet langer konden verdragen. Daarom is Jakob toen teruggekeerd naar zijn eigen land.

„Zo zo, is dat het verhaal en wat wil je nu?”

„Wel, wij moeten ook zo doen. De Rooms en de Gereformeerden verstaan elkaar niet. Kijk eens Wengi, we leren in de Bijbel, dat de Here Jezus voor al onze zonden volkomen heeft betaald. Daar hoeft van onze kant niets meer bij. Dat is de wondere, blijde boodschap van het Evangelie. Jullie hebben daar wat bij gemaakt, dat er niet bij hoort. Je vertrouwt op de voorspraak van de heiligen en op je eigen goede werken. Volgens ons is dat volkomen fout. Om nu te voorkomen, dat het telkens weer vechten wordt, wilde ik maar vertrekken.”

„Ik zou het erg jammer vinden!” zei Wengi.

„Ik ook, maar ik zie geen andere weg.”

Op dat ogenblik kwam de dokter binnen. „Wat is dat nu?” vroeg hij, „niet slapen? Maar dat is helemaal fout. Jullie hebben veel te veel gebabbeld. Kijk toch eens aan,

Dr. Ulrich ligt daar met vuurrode wangen. Hebt u hem zo opgewonden, heer schout? Ik had gedacht, dat u wijzer was."

„Dat had ik van mezelf ook gedacht," zei Wengi. „'t Spijt me erg dokter, ik zal dadelijk vertrekken, maar ik maakte me nog al ongerust over mijn vriend, zie je."

„Ja dat weet ik, daarom heb je hem met je gepraat nog een beetje zieker gemaakt. Meneer Wengi, ik vind u een voortreffelijke kerel, maar nu heb je een flink standje verdiend."

„Dat heb ik eveneens verdiend dokter," kwam Ulrich er tussen. „Ik heb eerlijk de meeste schuld."

„Daar zullen we nu maar niet over twisten," meende de dokter. „Meneer de schout moet maken, dat hij wegkomt en jij, waarde heer, moet zo gauw mogelijk gaan slapen. Ik zal Geertrui zeggen, dat ze vooreerst niemand meer bij je mag toelaten!"

„We zullen gehoorzaam zijn dokter," zei Wengi lachend. Hij drukte zijn vriend de hand en wenste hem goede nacht.

Beneden informeerde hij bij Geertrui waar Hedwig gebleven was.

„Ze is nog hier, heer schout. Ze ligt lekker te slapen."

„Laat ze dan maar rustig slapen; ze komt morgen wel naar huis. Heb je al iets gehoord van Hans Gallman?"

„Neen, heer schout, er is niemand geweest."

„Waar zou die jongen toch zitten?" mompelde de schout, terwijl hij het huis van Ulrich verliet.

11. Op zoek naar Hans Gallman

In een zenuwachtige toestand was Rudi Gallman bij het huis van de schout aangekomen. Martha was nog op en vertelde hem, dat ze niets van de jongen had gehoord.

„Maar hij zal wel bij Hedwig zijn. Hij is immers met haar op stap gegaan?” meende zij.

„Dat is het nu juist. Hedwig is met de kinderen bij Dr. Ulrich in huis. Zij weet niet waar Hans gebleven is. Ik maak me dodelijk ongerust!” Hij moest er niet aan denken dat hij zonder Hans bij moeder Barbara zou komen.

„Ik kan me indenken dat je ongerust bent Gallman,” zei Martha, „maar Solothurn is geen wereldstad. Me dunkt, we vinden hem wel!”

„Je vergeet, dat daar in en bij de grot gevochten is en dat Hans zich daar mee bemoeid heeft. Ten minste, dat vertelde Geertrui.”

„Ga dan eens naar de grot, misschien ligt hij daar wel ergens.”

„De schout zei dat Peter Limmel misschien wel iets van Hans zou weten,” zei de schrijnwerker. „Wil je Walter eens vragen of die me naar Peter Limmel brengen wil?”

„Een kwartier later was Rudi met Walter op stap naar de woning van Peter Limmel. Het bleek, dat de man al op één oor lag, maar hij was er gauw genoeg uit getrommeld en hij keek er van op, dat de jongen zoek was.

„Maar jij bent toch ook bij de grot geweest, Peter?” vroeg Rudi, „heb je hem dan niet gezien?”

„Zeker, ik was bij de grot,” zei de marskramer kleintjes, want hij dacht er aan hoe hij door Dr. Ulrich als een schooljongen was weggejaagd. „Maar ik heb niets van Hans gezien, anders zou ik hem zeker meegenomen hebben.”

„Ga jij met me mee zoeken?”

„Natuurlijk, wacht, ik zal een lantaarn in orde maken. want in het donker beginnen we niets zonder licht.”

Zodra de lantaarn brandde, gingen ze er samen op uit.

„Eerst maar naar de grot, dat lijkt me het beste,” zei Gallman.

Samen liepen ze de stad door, de brug over en toen de weg op, die naar de Verena-grot voerde. 't Was een

„Eerst maar naar de grot, dat lijkt me het beste,” zei Gallman

lange wandeling, maar de beide mannen wisten van geen vermoeidheid. Eindelijk werd de grot bereikt.

Peter ging er in, gewapend met zijn lantaarn en Rudi volgde. Het was duidelijk te zien, dat zich in en bij de grot heel wat had afgespeeld. 't Lag vol met stukgeslagen beelden en ook nog allerlei andere dingen, die er op wezen, dat er heel wat mensen in de grot vertoefd hadden. Maar van Hans viel geen spoor te ontdekken.

„Waar zou die jongen toch zitten?” zuchtte Rudi. „Hij is volkomen vreemd in Solothurn. Ik zou zeggen: het kan haast niet anders, of hij moet verongelukt zijn!”

„Kom kom, je moet niet direct het ergste vrezen. 't Is best mogelijk, dat hij het huis van de schout niet heeft kunnen terug vinden en dat hij nu hier of daar in een nis zit te slapen. Misschien is hij wel ergens in een schuur gekropen. Je weet soms niet, wat zulke jongens uithalen.”

„Best mogelijk, maar waar moet hij dan wezen?”

„Dat is het nu net. Dat weten we niet en daarom zou

ik zeggen: we gaan de hele stad doorzoeken, we slaan geen straat of steeg over."

„Misschien is dat het beste, maar veel hoop heb ik niet."

„Kom kom, je moet vertrouwen hebben Rudi. Je bent immers een christen. Je weet toch, dat je hemelse Vader over je waakt en over Hans even goed. Er staat toch in de Schrift: „Uw Vader weet wat ge van node hebt, eer gij Hem bidt." Welnu dan. Kom we gaan vol moed aan 't zoeken."

Rudi knapte wel een beetje op van het gebabbel van de marskramer, maar hij was toch nog niet hoopvol gestemd.

Straat voor straat zochten ze nu af. Elke steeg, elke slop liepen ze door, overal lichtend met de lantaarn. Maar overal vergeefs.

„We moesten maar ophouden," zei Rudi, „'t is toch allemaal voor niets. Misschien komt hij morgen wel voor de dag."

„Ophouden? Ik denk er niet aan!" zei Peter.

„'t Wordt zo dadelijk dag en dan kunnen we hier en daar eens vragen of iemand ook een jongen gezien heeft."

„Jongens genoeg," bromde Rudi, „maar het gaat om Hans. Niemand kent hem hier immers. Hoe zullen ze ons dan kunnen zeggen of ze hem gezien hebben?"

„Ja, dat weet ik ook niet, maar ik vind toch, dat we moeten doorzetten!"

Zo zetten ze dus hun speurtocht voort.

Intussen was het licht geworden; hier en daar zag men al mensen op straat lopen. Peter had allang zijn lantaarn gedoofd.

„Nu maken we meer kans, Rudi," zei hij. „Nu het grote licht weer aan is, kunnen we weer zien."

Dat was inderdaad zo, maar 't hielp toch niet veel. Want hoe ze ook zochten, nergens was een spoor van Hans te ontdekken. Ze hadden al weer een uur gelopen

en Rudi begon er nu werkelijk over te denken naar huis te gaan, toen hij opeens bleef staan. Hij tuurde in de verte.

„Wat zie je?” vroeg Peter nieuwsgierig.

„'n Oude kennis, die in de mening leeft, dat ik Rooms ben. Misschien weet hij iets. Maar dan moet hij jou niet bij me zien. Maak dus, dat je als de hazen wegkomt!”

Peter schoot meteen een steegje in en Rudi stapte rustig verder. Hij had zich niet vergist. De man, die daar naderde was inderdaad de gemzenjager.

„Hallo kerel!” zei de man vriendschappelijk, „wat heb ik je gezegd gisteren?”

„Je was perfect op de hoogte,” zei Rudi, „het is precies uit gekomen, zoals jij hebt voorspeld.”

„Wist ik wel. Pater Anselmus had me ingelicht, en dus had ik mijn nieuws uit de eerste bron!”

„Ja, dat zeg je wel, maar uiteindelijk is het toch een storm in een glas water geworden.”

„Dat is het,” gaf de gemzenjager toe, „maar daarvan is onze schout de oorzaak. Die ging eenvoudig vlak voor de mond van het kanon staan. Nou ja, zeg nou zelf, je kunt toch niet dwars door je eigen schout heen schieten. Als hij nu een ketter was, lag de zaak anders.”

„Je hebt gelijk, maar evengoed was het toch een dappere daad!”

„Dat was het zeker. Alleen maar jammer, dat hij de Gereformeerden er mee gered heeft. Die lui zijn zo'n offer niet waard. Heb je gehoord wat ze bij de grot hebben uitgehaald?”

„Bij de grot? Welke grot bedoel je?”

„Wel de Magdalena-grot; maar ik hoor het al, daar weet jij niets van.”

Nu oppassen, dacht Rudi, in die grot was Hans immers. Vooral niet laten merken, dat je een jongen kwijt bent.

„Wat is daar dan gebeurd?”

„Wel kerel, laten ze me daar de beelden, die bij en in de grot staan, stuk gaan breken!”

„Dat lijkt op niets!” zei de schrijnwerker.

„’t Is een groot schandaal! zeg dat maar. Jammer, dat Dr. Ulrich met z’n mannen kwam om er een eind aan te maken. Anders zou pater Anselmus met ze hebben afge-rekend. Toen de pater kwam, waren de schelmen al weg. Hij zou ze graag allemaal hebben ingerekend. Nu heeft hij niets anders gevangen dan een jongen. Die schijnt ook meegedaan te hebben.”

Rudi voelde, dat hij stond te trillen op zijn benen. Maar hij wist zich te beheersen.

„De jongen lag bewusteloos aan de kant van de weg. Blijkbaar had hij een flinke mep opgelopen, want hij bloedde uit z’n hoofd.”

De pater heeft hem meegenomen naar het klooster. De ketters krijgen hem niet terug, laat ze daar zeker van zijn!”

„Dat begrijp ik!” zei Rudi, „maar intussen is het nu dan toch vrede. Jij gaat zeker weer achter je gemzen aan?”

„Nee nee, ik blijf nog wat in de stad. Het zal nog wel niet afgelopen zijn en als er weer wat gebeurt, wil ik er bij zijn!”

„Gelijk heb je; zulke kerels als jij hebben we juist nodig!” vleide Rudi.

De gemzenjager was nogal ingenomen met die lof en met een vriendelijke groet nam hij afscheid van de schrijnwerker.

Zo gauw mogelijk zocht hij Peter Limmel op en samen stapten ze toen naar het huis van de schout. Het stond voor Rudi vast, dat de jongen, die nu in het klooster van pater Anselmus was, niemand anders kon zijn, dan zijn eigen Hans.

„Zo zo, heeft broeder Anselmus zich over Hans ontfermd,” zei Wengi lachend, „nu, daar zal hij maar kort plezier van hebben.”

„Ik hoop het, heer schout; wat is u van plan te doen?”

„Dat is heel eenvoudig Gallman. Als er in Solothurn gevangenen gemaakt zijn, dan behoren die onder mijn toezicht te staan, begrepen? Als ik de zaak zo aanpak, begint Anselmus niets!”

En werkelijk stapte schout Wengi een uur later, vergezeld van zes gewapende rakkers, naar het klooster, waar Anselmus verblijf hield. Zodra de portier hem had opengedaan, vroeg de schout pater Anselmus te spreken.

De pater keek vreemd op toen hij daar Wengi zag staan. 'n Ogenblik dacht hij, dat het om hem te doen was en dat Wengi hem gevangen kwam nemen. Toen het bleek, dat dit niet het geval was, viel daarmee een pak van zijn hart.

„Ik heb gehoord pater,” begon de schout, „dat u gisteren nog een gevangene hebt gemaakt, is dat zo?”

„Ja inderdaad, heer schout, maar 't heeft niet veel om 't lijf. 't Is een jongen van een jaar of vijftien. Maar een gevaarlijke knaap, zoals ze me verteld hebben. Hij heeft meegedaan aan de beeldenbrekerij in de Verena-grot. Zoiets moet gestraft worden.”

„Dat ben ik goed met u eens pater; 't is alleen maar jammer dat je de verkeerde beet hebt. Deze jongen heeft zich juist tegen de beeldbrekers verzet. Maar in elk geval, dat zal worden onderzocht. Gevangenen behoren onder mijn toezicht. Wilt u die jongen dadelijk hier brengen?”

„Ja, maar heer schout . . .” begon Anselmus.

„Geen „ge ja-maar” pater, brengt u nu dadelijk die jongen hier of ik stuur er mijn mannen op uit!”

De pater begreep dat het ernst was en haastte zich de lange gang door naar de cel, waarin hij Hans had opgesloten.

Zodra hij met Hans verscheen, gebod Wengi streng: „Neemt deze gevangene tussen u in mannen en dan naar het stadhuis!”

Hans wist niet precies hoe hij het had. Was dat nu de

De pater begreep dat het ernst was

vriendelijke schout, voor wie vader de kast van Zwingli naar Solothurn had gebracht? Wat wilde hij nu met hem? Hij kon zich onmogelijk herinneren, dat hij iets strafbaars had gedaan. Maar iets vragen durfde hij niet. Voor hij het goed wist, stond hij op straat en marcheerde hij tussen de rakkers in naar het raadhuis. Daar gekomen, zond de schout de mannen weg.

„Ziezo Hans,” zei hij lachend, „nu heb je narigheid genoeg gehad. Ga nu maar gauw met me mee naar huis. Je vader zit je daar met ongeduld te wachten!”

„Ben ik dan geen gevangene?” vroeg Hans.

„Welnee kerel, hoe kom je er bij. Ja, zoëven was je het nog. Maar daar heb ik nu een eind aan gemaakt en jij vertelt ons maar eens rustig wat je allemaal beleefd hebt.”

Met een stralend gezicht kreeg Rudi zijn jongen weer terug. Hedwig was intussen ook thuis gekomen en had Rudi alles verteld wat er in de grot gebeurd was.

„Heer schout,” zei Gallman, „ik dank u hartelijk dat u Hans uit de handen van Anselmus gered hebt. Die had vast niets goeds met hem voor. En als u 't goed vindt, wilde ik nu eerst de kast eens in elkaar gaan zetten.”

Wengi vond het uitstekend. Hans en Walter, de huis-knecht, hielpen een handje en weldra stond de fraaie kast, die dominee Zwingli van Ludwig Schönbach had geërfd, in de kamer van de schout van Solothurn.

„Vindt u de kast niet mooi, heer schout?” vroeg Rudi. „'t Is een prachtstuk.”

„Ja, dat is zo, maar weet je wat ik het mooiste van de hele kast vind?”

„Nee, dat weet ik niet!”

„Kijk dit,” zei de schout en hij wees op de spreuk die in de lijst van de kast was uitgesneden:

„Niet door kracht, noch door geweld,
maar door mijn Geest zal het geschieden!”

„Als mijn goede Solothurners dat maar eens wilden begrijpen, dan zou er niet veel twist meer zijn.”

„Dat denk ik ook, heer schout,” zei Gallman. „Maar het geldt voor de Gereformeerden even goed als voor de Rooms!”

Nu de kast was afgeleverd en betaald, wilde de schrijverker de volgende dag al vertrekken. Maar de schout vond dat niet goed.

„Je moet nog enkele dagen hier blijven,” zei hij. „Ik denk, dat er nog besprekingen gehouden zullen worden, waarbij we jouw raad ook nodig hebben.”

Daarom bleven Rudi en Hans nog enkele dagen de gast van Nikolaas Wengi.

12.

De grote uittocht

De gedachte, die Dr. Ulrich geopperd had, werd in de eerste dagen na de strijd door de Gereformeerden druk besproken. Op de meeste vergaderingen, die hierover gehouden werden, was dr. Ulrich aanwezig. Er waren zeventig Gereformeerde gezinnen in Solothurn en de meesten waren het goed eens met Ulrich, dat het 't beste was maar naar andere streken te vertrekken. Ook Gallman vond dat het beste.

„Bij ons in Zürich kunnen jullie terecht hoor!” zei hij. „Zürich is de stad van Zwinlgi en het aantal Hervormden is daar heel groot. We zijn daar ver in de meerderheid en jullie behoeven dus geen Roomse onderdrukking te vrezen.”

Dat lachte de meeste mensen toe. In vrede en vrijheid de Here dienen, dat hadden ze hier in Solothurn eigenlijk

nooit kunnen doen. 't Zou heerlijk zijn, als dat nu eens anders werd.

Er kwam heel wat kijken eer alles in kannen en kruiken was. Allen gaven gehoor aan de oproep van de schrijnwerker en besloten naar Zürich te gaan.

Dr. Ulrich zou daar ook heengaan, maar voordat het zo ver kwam, stierf hij. De besprekingen van de laatste dagen hadden te veel van zijn krachten gevergd.

Schout Wengi en Rudi Gallman zaten bij zijn sterfbed. Ulrich wist dat hij sterven zou. Hij was daarvoor niet beangst, want hij wist, dat de Here Jezus al zijn zonden vergeven had. Maar hij tobde er over, hoe het met zijn kinderen gaan zou. Ze hadden geen moeder meer en als ze nu ook hun vader kwijt waren, zouden ze als wezen in de wereld staan.

„Tob maar niet over je kinderen,” zei de schrijnwerker, „als je het goed vindt neem ik ze mee naar Zürich, met de oude Geertrui. Ik verzeker je, dat er goed voor hen gezorgd zal worden.”

„Beste vriend, ik dank je, nu kan ik gerust heen gaan. Lees me nog eens iets voor uit de Bijbel.”

„Wat zullen we lezen?” vroeg de schout.

„Over de plaats waar ik nu heen ga, over het nieuwe Jeruzalem.”

Ulrich bezat de Bijbel, die door Zwingli was vertaald. En de Roomse schout van Solothurn las daaruit voor: „En een tempel zag ik daar niet, want de Here God, de Almachtige, is haar tempel en het Lam. En de stad heeft de zon en de maan niet van node, dat die haar beschijne, want de heerlijkheid Gods verlicht haar en haar lamp is het Lam. En de volken zullen bij haar licht wandelen en de koningen der aarde brengen hun heerlijkheid in haar; en haar poorten zullen nooit gesloten worden des daags, want daar zal geen nacht zijn, en de heerlijkheid en de eer der volkeren zullen in haar gebracht worden. *)

*) Openbaringen 21 vs 22—27.

„O heerlijke stads Gods,” zuchtte de stervende, „wat verlang ik naar u. Geen twist meer Wengi, geen ruzie, geen vechten, maar alles vrede en vreugde —”

Kort daarna nam hij afscheid van zijn kinderen en in die nacht stierf de dappere doctor Ulrich.

'n Paar dagen later had de grote uittocht plaats. Gallman's wagen, waarmee hij leeg naar Zürich had gedacht te rijden, was nu overvol. De kinderen van Dr. Ulrich, de oude Geertrui en ook Hedwig zaten er in. Het meisje had haar vader verlof gevraagd een poosje met de kinderen te mogen meegaan en Wengi had haar dit toegestaan.

„We zullen nu maar niet meer door Schweiz rijden vader, vindt u ook niet? Laten we maar een omweg maken.”

Dat vond de schrijnwerker ook beter. 't Zou nu al heel slecht uitkomen, wanneer ze daar in Schweiz moeilijkheden kregen.

Zonder ongelukken werd de reis volbracht en moeder Barbara wist niet wat ze zag, toen daar de volgeladen wagen opeens voor haar deur stil hield.

„God heeft ons er drie kinderen bijgegeven, Barbara,” zei Rudi vrolijk. „Je zult het voortaan druk krijgen vrouwtje, maar gelukkig is Lize als wat groter, die zal je wel helpen.”

„Maar ik ben ook nog flink hoor,” bromde de oude Geertrui, „geloof maar niet dat ik met mijn handen over elkaar ga zitten.”

's Avonds dankte de schrijnwerker de Here voor Zijn genadige bewaring op de reis en toen Barbara op bed er over begon te praten dat die kinderen veel zouden kosten, zei Rudi: „Tob je er over moeder of er voor al die mon-

den brood zal zijn? Och kom, ik lees in de Schrift: „De zegen des Heren die maakt rijk — zwoegen voegt er niets aan toe”. *) We kunnen de toekomst dus met een gerust hart aan de Here overlaten!”

---

*) Spreuken 10 vs 22.

Besluit

De geschiedenis, die in dit boek verteld werd, is werkelijk gebeurd.

In een heel dik en oud boek over de kerkhervorming lezen we: „Nergens echter vielen zo hevige tonelen voor als in Solothurn. Het was daar zo ver gekomen, dat partijen aan weerszijden van de Aar tegenover elkander in slagorde stonden geschaard, terwijl de Rooms en reeds een schot op hun Hervormde medeburgers hadden gelost en een tweede kogel te volgen stond, toen de opperschout Wengi zich vastklemde voor de mond van de loop van het affuit, met de uitroep: „Medeburgers! Laat er geen bloed meer gestort worden of neemt mij eerst als uw slachtoffer!” Welk kloekmoedig besluit zodanig doel trof, dat nu dadelijk een einde kwam aan verdere gewelddadigheden. Echter zagen zeventig Protestantse huisgezinnen zich genoodzaakt naar elders te vertrekken en Solothurn keerde onder het pauselijke juk terug.”

Nog altijd gaan de meisjes van Solothurn op de 24ste Juli — de dag van Magdalena — naar de grot in het St Verena-dal. Vlak bij die grot, aan de kant van de weg ligt een geweldig blok graniet. In dit rotsblok is een zerk gemetseld en op die zerk prijkt de naam van Nikolaas Wengi, de schout van Solothurn.

Inhoud

Hoofdstuk	Bladz.
1. De kast van dominee Zwingli	7
2. De bedevaart naar St Verena	13
3. Het verhaal van de schout	21
4. De schout zet de klok twee uur terug	28
5. De schrijnwerker ontsnapt aan een groot gevaar	35
6. De tocht naar de grot van Verena	45
7. De schrijnwerker op het oorlogspad	54
8. De strijd bij de grot	59
9. De schout waagt zijn leven	65
10. 'n Slachtoffer van de strijd	71
11. Op zoek naar Hans Gallman	77
12. De grote uittocht	86
Besluit	91